

Ruslands rolle i det internationale samfund

Politisk opblødning eller en skjult dagsorden?

Kandidatafhandling

Af: Ken Grankov Madsen

Europæiske studier

**Cand.linq.merc. i Erhvervsprog og International
Erhvervskommunikation**

Copenhagen Business School september 2010

Vejleder: Erik Lonning

Russia's role in the international community

Political softening or a hidden agenda

With the collapse of the Berlin Wall and the Soviet Union in 1989 and 1991, the Russian Federation now faced a completely new environment politically speaking. Although Boris Yeltsin tried to introduce democracy and market economy in Russia, the century long tradition for autocracy soon returned as the primary political tool in the country.

Especially Vladimir Putin marked the beginning of a worrying decline in terms of basic democratic rights in Russia. From fraudulent election, nepotism and corruption to an omnipotent presence of the state, the international community have expressed concern about the overall political and democratic environment in the country. On the other hand, Russia has often and clearly stated that these concerns are both groundless and misplaced, which not surprisingly have created numerous tensions with regard to the international relations with Russia.

Specifically the many eastward expansions of NATO and the EU, but also the foreign policy of the United States has been a thorn in Russia's side. The admissions of many of Russia's former republics was regarded as a deliberate provocation in a security- and geopolitical context, which culminated with Putin's 2007 speech in Munich and with the Georgian conflict in 2008 and portrayed a Russian combination of realism and great power ambitions.

Nevertheless, the intense relations Russia contra the international community seem to have taken a new and positive direction. This is partly due to an almost pro-western rhetoric from Medvedev and partly due to a newfound cooperation between Russia and the United States, such as a disarmament deal and a joint course towards Iran.

However, the general enthusiasm concerning this new development may also seem to be a little bit premature.

The international community seem to forget that Medvedev has worked together with Putin for years and as such seem to follow the same political trails as his predecessor. Parallel to the “changed Russian style”, the country has exerted its stance in the self-proclaimed sphere of influence, distinctly Ukraine but also Georgia and the Central Asian countries. Notably, NATO’s East- and Central European member countries have expressed concern about the security political situation in their countries, which the international community should pay attention to. Nevertheless neither Obama nor NATO is looking prepared to change the political attitude towards Russia, but seem more to insist upon re-building the relationship. A rather credulous, worrying attitude and a development Russia may take full advantage of.

Concerning the EU-Russian relationship, the overall development has changed from cooperation to a pure energy based marriage of convenience. On the one side the EU is heavily dependent upon Russian energy, and on the other side Russia’s economy is heavily dependent upon the EU. With the 2004 eastward expansion, Russia seems to have incorporated a kind of divide and conquer tactic with regards to its supply of oil and gas into Europe. By building two new pipelines (North and South Stream) and by focusing on its European partners Germany, France and Italy, Russia are planning to bypass the gas routes in countries like the Baltic and Poland.

This means that the EU pipeline project Nabucco, which is “designed” to deliver gas from countries like the Central Asian, Iran etc. has become the heart of the energy matter. Russia is already trying to reduce the importance of Nabucco partly by buying the gas from these delivery countries and partly by convincing other EU countries like Hungary, Austria and Bulgaria to skip Nabucco and join the South Stream instead. The EU does certainly not seem to have a common energy policy, which may very well leave the Baltic and Poland worse off in the long run, and thereby possible future tensions.

Indholdsfortegnelse

1. Introduktion	6
1.1. Indledning	6
1.2. Historisk baggrund.....	6
1.3. Formål.....	8
1.4. Problemformulering og hypotese	10
1.5. Metode	10
1.5.1. Teori.....	11
1.5.2. Empiri	12
1.5.3. Metodekritik	13
1.6. Definition / Afgrænsning.....	13
1.7. Disposition.....	13
2. Ruslands indenrigspolitiske udvikling	15
2.1. Boris Nikolayevich Jeltsins 1991 - 1999	15
2.1.1. Opstarten.....	15
2.1.2. Chokterapi og forfatning.....	16
2.1.3. Genvalg og oligarker	18
2.1.4. Jeltsins afgang.....	19
2.2. Vladimir Putin 2000 - 2008	20
2.2.1. Bomben der ikke sprang	20
2.2.2. Præsidentvalget i 2000.....	21
2.2.3. Politiske paradigmeskift	22
2.2.4. Oligarker & mediekontrol.....	23
2.2.5. Investeringer & genvalg	24
2.2.6. Putins venner	25
2.3. Dmitrij Anatoljevitj Medvedjev 2008 →	27
2.3.1. Korruption kontra investeringer	28
2.3.2. Juridisk nihilisme.....	29
2.4. Delkonklusion.....	31
3. Et tværsnit af Ruslands internationale profil	32
3.1. En tale og en doktrin.....	33
3.1.1. En ny kold krig?.....	35
3.1.2. Energiressourcer og realisme.....	36
3.2. En uventet drejning?	38
3.3. Delkonklusion.....	40
4. Forholdet Rusland - USA	41
4.1. Den amerikanske streg i regningen.....	42
4.1.1. Frihed, autokrati og Huntington	42
4.2. USA's nye kloge magt.....	45
4.2.1. En umiddelbar begejstring?	45
4.3. Ruslands "nære" udland	47
4.3.1. Ukraine	48
4.3.2. Centralasien	49
4.4. Delkonklusion.....	52
5. Ruslands forhold til NATO	53
5.1. Det tyske déjà-vu	53

5.1.1. En genforening og et løfte	54
5.2. Historiens ommøblering	55
5.2.1. 1999 → En grænse bliver krydset	56
5.2.2. Flere udvidelser og et sikkerhedsdilemma	57
5.3. Georgien	59
5.3.1. Georgien-konflikten: NATO's akilleshæl?.....	59
5.4. Koncepter, doktriner & uenigheder	60
5.5. Delkonklusion.....	61
6. Rusland og EU	63
6.1. 1990ernes samarbejdspolitik	63
6.1.1. Menneskerettigheder og storpolitik	64
6.2. 2004: Udvidelse og disharmoni	65
6.2.1. EU's energipolitiske dilemma	66
6.2.2. En fælles afhængighed.....	67
6.3. Del, hersk og rørledninger	69
6.3.1. Nabucco - et "fælles" EU-projekt.....	69
6.4. Delkonklusion.....	71
7. Hovedkonklusion	72
8. Perspektivering	74
9. Bibliografier	76
Bilag 1. Ruslands rørledningsnet gennem Ukraine:.....	84
Bilag 2. Nabucco, North- og South stream rørledningsnettet:	85
Bilag 3. Internetkilder / interviews	86

1. Introduktion

1.1. *Indledning*

Udefra betragtet er Rusland en yderst interessant brik i det store puslespil som det internationale samfund består af. Fra status som tidligere supermagt i en økonomisk, politisk og betydningsmæssigt deroute, har det 21. århundrede bibragt Rusland ikke alene en ganske betydelig vækst og indflydelse, men også medført en væsentlig større international bevågenhed med det store land mod øst.

Hvad den øgede fokus på Rusland angår, bliver landet ofte fremstillet i et slags todelt og lidet flatterende lys: Dels portrætteres Rusland som et land med ganske betydelige indenrigspolitiske udfordringer med hensyn til demokrati og borgerrettigheder og dels portrætteres Rusland som noget af en udenrigspolitisk enfant terrible, der med den militære intervention i Georgien, dets energipolitiske trumfkort og til tider alternative diplomati, har vist sig som en vanskelig spiller på den internationale verdensscene.

Tendenserne som tegner sig med Ruslands stormagtspolitiske tankegang og fremfærd kan virke meget lidt befordrende for de fremtidige perspektiver hvad internationalt samarbejde med landet vedrører. På forståelsesmæssigt plan skal adfærdsmønstrende dog ses i forlængelse af en nationalfølelse, der bunder i Ruslands ”arv og miljø” og derfor må en forståelse for samtiden nødvendigvis kombineres med en indsigt i den russiske forhistorie.

1.2. *Historisk baggrund*

Den første russiske stat (ca. år 882) blev dannet som en slavisk bosættelse i Kiev i det nuværende Ukraine. Ligesom resten af Europa var befolkningen i dette såkaldte Kiev-Rusland et kristent folk, men overgik til ortodoks trosretning og Østkirken i Istanbul (Konstantinopel) i forbindelse med det store skisma i 1054. Kiev-Rusland blev i år 1237 invaderet af mongolerne og med dem blev fundamentet til den russiske udenrigspolitik på sin vis også støbt: Efter 250 års herredømme efterlod mongolerne i 1480 ikke blot et fintmasket net af sø- og handelsveje, men det betød også at landets

mange fyrstedømmer af Ivan III blev underlagt og samlet i Moskva, der nu fremstod som Rusland nye politiske magtcentrum. Moskva var efter Konstantinopels fald til muslimske erobrere desuden blevet religiøst centrum for den ortodokse kristendom. En position som i år 1589 blev forstærket med selvstændiggørelse og egen patriark.

I de efterfølgende knap 200 år ekspanderede Rusland med skiftende tsarer i både øst og vest, hvor enorme landområder, heriblandt Polen og Sibirien blev indlemmet i det russiske rige. I denne periode var Rusland stort set uden kontakt til Europa og Vesten, hvis befolkninger i den ortodokse tros verdensbillede blev set som både ugudelige og moralsk fordærvede. Omvendt afstedkom perioden også, at det russiske folk hverken oplevede oplysningstiden eller renæssancen, hvorfor ”den anden side af hegnet” så Rusland som et tilbagestående og primitivt folkefærd.

Denne tilstand blev der for alvor ændret ved med Peter den Store (1689-1725). Ud fra vestligt forbillede indførte han gennemgribende reformer i det russiske samfund, som indenrigspolitisk medførte omvæltninger inden for administrative / militære områder, men også det oplysningsmæssige hvor videnskab nu for første gang blev introduceret. Den ortodokse kirke anså videnskab som ”Djævelens værktøj”, så da Peter den Store samtidig afskaffede patriarkembedet og satte kirken under statslig kontrol, blev han ikke alene set som Antikrist, men hans tiltag satte også gang i en forståelsesmæssig vigtig debat hvad russernes syn på sig selv og omverden angår.

Debatten der tager udgangspunkt i den russiske identitet og skæbne og hvordan denne bør og kan ses / tolkes, er baseret på to vidt forskellige retninger: I den slavofile lejr - rodfæstet i den ortodokse tro - er vestlige ideer / tankegange set som altødelæggende for den russiske særegenhed. I den vestlige lejr - der både tæller agnostikere, ateister og ”moderne” ortodokse - bliver den vesternisering og politiske modernisering som Peter den Store påbegyndte, set som nødvendigt for russisk fremgang, hvilket også må indebære et opgør med Ruslands mangeårige autokratiske tradition.

Udenrigspolitisk udvidede Peter den Store det russiske rige yderligere, blandt andet på bekostning af stormagten Sverige, og med anlæggelsen af Skt. Petersborg som ny

hovedstad samt opbyggelsen af den første russiske flåde, blev Rusland nu for alvor betragtet som en europæisk stormagt. En stormagt som dog også var en kartografisk opfindelse, der beroede på det landkort Peter den Store fik udarbejdet over Ruslands besiddelser. Med ét omfattede Europa nu også Uralbjergene, hvilket også i dag udgør det officielt gældende Europakort.

Selv om det russiske imperiums vokseværk og vestliggørelse fortsatte under Katarina den Store, blev ”vinduet mod vest” igen lukket med bolsjevikernes magtovertagelse ved Oktoberrevolutionen i 1917. Indførelsen af kommunismen i det der nu kom til at hedde Sovjetunionen, udviklede sig i særdeleshed med Stalin til et totalitært / ateistisk regime, hvor kommunistpartiet *var* staten og hvor samfundets fjender blev dræbt eller sendt i systemets mange Gulag-lejre. Med den kolde krig var Sovjetunionen blevet en imponerende størrelse qua tvangsindlemmelsen af en lang række vasalstater i Øst- og Centraleuropa og var med rette frygtet på den internationale arena.

Berlin-murens fald i 1989 og opløsningen af Warszawa-pagten og Sovjetunionen to år senere, markerede ikke alene en afsked med den kommunistiske styreform, men efterlod samtidig også et betydeligt økonomisk og magtpolitisk tomrum i Kreml. Selv om Ruslands magthavere via omfattende reformer forsøgte at indføre demokrati, markedsøkonomi, flerparti-system etc., skulle udfordringen dog vise sig ganske stor.

1.3. Formål

Ruslands fremfærd i internationalt regi er ikke blot interessant at belyse med nutidige briller, men afgjort også interessant ud fra en fremtidig vinkel. Skiftet fra den kolde krigs bipolare internationale system til USA's unipolare supermagtsstatus har længe virket som en torn i øjet på den russiske stolthed og selvopfattelse. I de seneste år har en lang række begivenheder da også peget på et Rusland, der internationalt markerer sig mere og mere. Det være sig Ruslands militære fremfærd i Georgien, de gentagne konflikter med Ukraine og EU i spørgsmålet om energileverancer, samarbejdet med præstestyret i Iran etc.

I et forsøg på at vurdere de mulige bevæggrunde til Ruslands internationale gøren og laden, vil specialet først og fremmest kigge på landets forhold til USA og NATO, der i den russiske optik ofte bliver set som én og samme ting. Et syn der fik ekstra næring under Bush-administrationen, hvor især krigene i Irak og Afghanistan samt NATO's udvidelser i den russiske "baghave" resulterede i et nyt relationsmæssigt nulpunkt.

Den amerikansk-russiske dialog virker dog så småt genoptaget med Medvedevs og Obamas tiltrædelser. Især peger nedrustningsaftalen i 2010 og et muligt samarbejde omkring raketskjoldsprojektet i en interessant retning, men vurderes også fremadrettet at indeholde en hel del løse ender. Det være sig Obamas nye diplomatiske kurs over for Rusland som den åbning om dialog og samarbejde Medvedev har lagt op til med både USA, men også NATO og EU.

Netop Medvedev og det politiske landskab som han og Putin udgør i Rusland, er et andet centralt element som specialet vil afdække. Dels ser Medvedev ud til at ville distancere sig til sin forgænger, og dels virker det som om at Putin stadig trækker i de magtpolitiske tråde i Rusland. Men hvad er op og ned? Er dette et udtryk for uenighed eller er det et spil for galleriet? Er Medvedev blot udset til at være overgangsfigur til 2012, hvor Putin måske overtager præsidentposten, eller vil Ruslands leder de næste mange år hedde Medvedev?

Derudover vil Ruslands forhold til EU blive vurderet. Et forhold der på grund af EU's østudvidelser nu mere ser ud til at ligne et økonomisk fornuftsægteskab snarere end et forhold baseret på gensidigt og oprigtigt samarbejde. Selv om EU er Ruslands absolut største eksportmarked for olie og naturgas har de nye medlemslande fra øst stadig den sovjetiske / kommunistiske fortid i klar erindring. En udfordring der har skabt intern splittelse i EU og hvor særligt energiafhængigheden af Rusland samt de projekterede rørledningsprojekter (North Stream, South Stream og Nabucco) ikke umiddelbart ser ud til at gå i spænd med Medvedevs nye åbning om dialog og samarbejde med EU.

1.4. Problemformulering og hypotese

Med tanke på Ruslands historiske bagage og de omvæltninger i såvel indenrigs- som udenrigspolitisk forstand som landet efter Berlin-murens fald i 1989 / Sovjetunionens opløsning i 1991 har gennemgået, forekommer det derfor relevant at se på hvad denne udvikling har betydet for det Rusland vi ser i dag. Specialet vil forsøge at svare på følgende spørgsmål:

Hvordan har Ruslands rolle i det internationale samfund udviklet sig i den post-sovjetiske periode og i hvilken retning peger denne rolle sig fremadrettet?

Underspørgsmål:

1. Hvordan spiller fortidens dispositioner og uenigheder med det internationale samfund ind i denne sammenhæng?
2. I hvor høj grad har udviklingen internt i Rusland været en medvirkende faktor hvad landets udenrigspolitiske ageren angår?
3. I hvilket omfang indgår Ruslands sikkerheds- og geopolitiske indsatsområder (indflydelsessfæren / energiressourcer) i forhold til landets åbning om dialog og samarbejde?

Til besvarelse af problemformulering / underspørgsmål, er følgende hypotese blevet udarbejdet:

Den opblødning som Rusland tilsyneladende har indledt i dets relationer med omverden den seneste tid, er et skalkeskjul og uforeneligt med landets selvskabte indenrigspolitiske udfordringer og landets udenrigspolitiske interesser, og antages på sigt at ville bidrage til fornyede spændinger i det internationale system.

1.5. Metode

Overordnet set er specialets metodiske fremgangsmåde baseret på den positivistiske hypotetisk-deduktive metode. Med andre ord vil specialet forsøge at kombinere lige dele iagttagelser (empirisk viden) og lige dele bevisførelse (logik). En metode der ud

fra den valgte problemformulering derfor nødvendigvis også vil indeholde deskriptive og eksplorative elementer.

Først og fremmest vil iagttagelsesfundamentet blive bygget op omkring den klassiske idé om, at man for at kunne vurdere nutiden må kende fortiden. En målestok, der i et forklarende og undersøgelsesmæssig øjemed vil prøve at binde den indenrigspolitiske udvikling i Rusland sammen med landets udenrigspolitiske kurs fra 1991 og frem til i dag. Dernæst vil undersøgelsesmetoden ligeledes forsøge, at se udviklingen fra "den anden lejr" (det internationale samfund) side og hvilke bevæggrunde den har lagt til grund for dets beslutninger og ageren over for Rusland.

På denne baggrund vil specialet slutteligt forsøge at knytte den fundne "bevisførelse" sammen i en logisk og mulig fremtidsperspektiverende konklusion og sammenhæng.

1.5.1. Teori

Specialets overordnede teoretiske ramme vil dels bestå af klassiske (Thomas Hobbes) og dels "nyere" (Kenneth Waltz, Francis Fukuyama og Samuel P. Huntington) teorier og tanker om international politik / relationer.

Den tidsmæssige spændvidde (1600-tallet - 1993) til trods, har de alle det til fælles, at de har vist sig ganske modstandsdygtige historisk set og vurderes, særligt i forhold til Rusland, stadig at have en yderst iøjnefaldende og aktuel relevans.

I forhold til Thomas Hobbes realismebegreber vil fokus være på sikkerhedsdilemmaet og dets betydning i forhold til NATO's østudvidelser i det postsovjetiske område. I særdeleshed hvad udvidelserne har betydet for ikke-optagede lande, såsom Georgien og Ukraine, men dermed også i hvilken retning udviklingen i det russiske nærområde peger. Et nærområde, hvor de neorealisticke, men dog koldkrigsbaserede tankesæt om internationale relationer fra Kenneth Waltz' side, vurderes ganske kompatible med de russiske adfærdsmønstre og positioneringstiltag der synes at finde sted i øjeblikket. I

særlig grad omhandler dette Waltz' anarkistiske tilgange, men også den økonomiske virksomhedsanalogi som Waltz' opererede med kontra Ruslands energipolitik.

Med hensyn til Francis Fukuyama og Samuel P. Huntington, har disse artikler om "Historiens afslutning" og "Civilisationernes sammenstød" fra henholdsvis 1989 og 1993, med rette fået meget omtale. Dette speciale vil kigge nærmere på de to herrers vurderinger af Rusland i en historisk og kulturel kontekst. Vurderinger der på den ene side forekom at være lidt flyvske, men som på den anden side havde en række ganske interessante vinkler og ikke mindst forudsigelser, der viste sig at ramme udviklingen Rusland og det internationale samfund ganske præcist.

1.5.2. Empiri

I forbindelse med udvælgelsen, indsamlingen og analyserne af de i øvrigt omfattende mængder af empirisk materiale om Rusland, er følgende valg blevet foretaget:

Hovedparten af det i specialet anvendte kvalitative materiale, har været internetkilder og bøger. Bevæggrundene for brug af internetkilder har i langt de fleste tilfælde været historisk baseret, hvorimod brugen af bøger og artikler har taget afsæt i mere konkrete og dybdegående vurderinger, analyser og forskningsresultater. Af samme grund måtte der nødvendigvis indhentes mere specifikt materiale om Rusland end biblioteket ved Copenhagen Business School kunne bidrage med, hvorfor bibliotekerne ved DIIS og DUPS¹ i høj grad blev benyttet. Derudover er der blevet foretaget to interviews med de danske Ruslandskendere Anna Libak og Karsten Jakob Møller. Begge har arbejdet i Rusland i mange år og har været vidner til en række af de vigtigste begivenheder i nyere russisk historie og politik. Deres oplevelser og synspunkter åbnede op for nye og interessante vinkler, som er indgået i udarbejdelsen af dette speciale.

Med hensyn til den kvantitative empiri, er denne forsøgt inkorporeret som faktisk bindeled dels i en historisk kontekst og dels i en perspektiverende kontekst. Et valg hvor der vil være fokus på Ruslands økonomiske nøgletal, og i særlig grad de russiske

¹ DUPS: Det Udenrigspolitiske Selskab. DIIS: Dansk Institut for Internationale Studier.

energiressourcers indvirkning på udvikling af disse. En udvikling hvor en række af landets øvrige primære vækstindikatorer (udenlandske investeringer, de fremtidige energibehov i EU etc.), også vil blive numerisk belyst.

1.5.3. Metodekritik

Valget af den hypotetisk-deduktive model gør som nævnt, at store dele af specialet er i en meget deskriptiv form, hvilket vil begrænse de analytiske og perspektiverende vinkler og derfor vurderes som et af specialets svagheder. Derudover har det været en ulempe, at indsamlingen af det mere dagsaktuelle empiriske materiale for nuværende kun findes på russisk. Ud fra en kildekritisk betragtning, har det ikke været muligt at verificere henvisningerne til dette materiale, hvilket ligeledes må ses som en svaghed. Slutteligt bør det understreges at Kenneth Waltz' neorealisme ikke var udtænkt i en unipolær ramme, hvorfor brugen af hans teorier kan kritiseres.

1.6. Definition / Afgrænsning

Med tanke på specialets store fokusområder og for bedst at kunne skabe en rød og forståelsesmæssig tråd igennem hele opgaven, har visse til- og fravalg nødvendigvis måtte foretages:

- Ruslands indenrigspolitiske forhold vil ikke afdække landets problemer med spirende nationalisme / xenofobi.
- Det internationale samfund skal udelukkende forstås som USA, NATO, EU.
- Ruslands strategiske samarbejde med Frankrig og Italien vil ikke blive belyst.
- Detaljer omkring den russisk-georgiske konflikt vil ikke blive behandlet.
- I forhold til energiområdet vil hverken Energy Charter Treaty (ECT), det såkaldte skiffergas eller Liquefied Natural Gas (LNG) blive afdækket.

1.7. Disposition

Specialet falder i 8 afsnit, der vil binde specialet sammen i en slags perspektiverende syllogisme baseret på fortiden og nutidens præmisser. En disposition, hvor der ud fra en forståelsesmæssig betragtning ligeledes vil blive delkonkluderet efter hvert afsnit.

Det første afsnit vil opridse specialets grundlæggende problemfelt og overordnede teoretiske ramme. Andet afsnit vil derefter analysere og vurdere de omvæltninger som den postsovjetiske indenrigspolitik har oplevet de sidste knap 20 år og som vil danne grundlaget for specialets indholdsmæssige bærende 3.-6. afsnit: Heri vil der blive set nærmere på Ruslands udenrigspolitiske rolle(r), betydning og indflydelse i forhold til landets interaktion med det internationale samfund.

Afslutningsvis vil 7. og 8. afsnit konkludere specialets analyser og skitsere de fremtidsperspektiver der ifølge den opstillede hypotese peger i retning af mulige nye spændinger i det internationale system. En hypotese der i sigens natur ikke kan være baseret på en rendyrket og faktisk bevisførelse, men som vil blive forsøgt understøttet af den ”resultatopgørelse” som specialet gerne skulle munde ud i.

2. Ruslands indenrigspolitiske udvikling

I en forståelsesmæssig ramme hvad de potentielle bevæggrunde til Ruslands ageren på den internationale scene angår, må en indsigt i udviklingen af den postsovjetiske indenrigspolitik nødvendigvis foretages. En udvikling der har været præget af en lang række begivenhedsrige episoder og hvor de mest markante vil blive forsøgt afdækket.

2.1. Boris Nikolayevich Jeltsins 1991 - 1999

En stor del af den internationale profil som Rusland har i dag, kan på sin vis tilskrives Jeltsins uheldige forvaltning af det postsovjetiske økonomiske og politiske bo. Jeltsin skabte som udgangspunkt godt nok håb om en ny og bedre fremtid blandt det russiske folk, men desværre førte realiteterne og tvivlsomme magtpolitiske beslutninger landet ud i det hans landsmænd senere beskrev med ét ord: Kaos (Lyne et. al 2006: 11).

2.1.1. Opstarten

Billederne af, den nu afdøde, Boris Jeltsin stående på en kampvogn som mægler ved gammelkommunisternes kupforsøg i august 1991, er nærmest blevet synonym med Sovjetunionens kollaps og Jeltsins vej til magten. Forud for begivenhederne stod det klart, at Gorbatsjovs reformpolitik (Glasnost, Perestrojka etc.) ikke var sødygtigt. Mere end 70 års kommunistpolitiske og økonomiske dogmer havde vist sig svære at bryde og dermed var reformerne også noget nær umulige at følge helt til dørs.

Den gamle politiske garde af kommunister kunne dog se og mærke at magtmonopolet var ved at glide dem af hænde og erklærede derfor landet i undtagelsestilstand den 19. august 1991. Kupforsøget var dog ikke synderlig godt planlagt, så Jeltsins indgriben ramte kupmagerne som en boomerang: Jeltsins folkelige popularitet blev styrket og dermed var både gammelkommunisterne og Gorbatsjovs dage talte. Den 25. december 1991 blev Sovjetunionen formelt opløst og Boris Jeltsin blev indsat som præsident for Den Russiske Føderation.

2.1.2. Chokterapi og forfatning

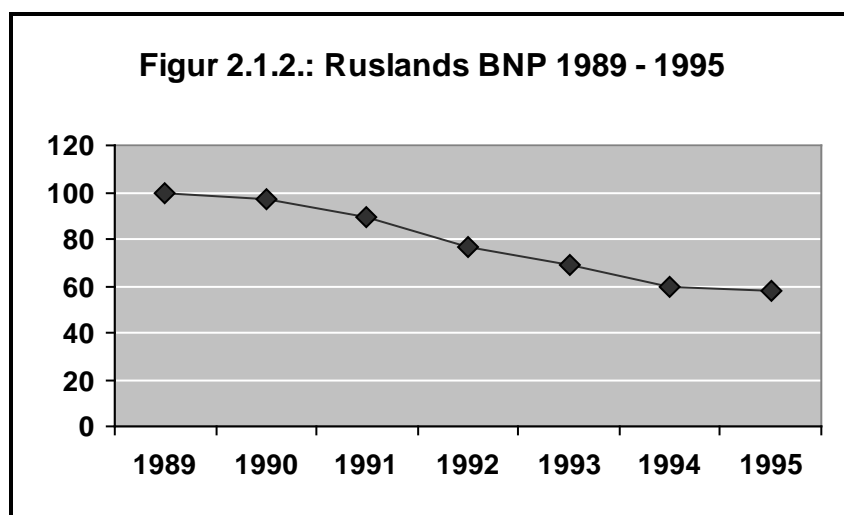
Allerede i starten af 1992 satte Jeltsin gennemgribende markedsøkonomiske reformer i søen, men udfordringen var den samme som under Gorbatsjov, nemlig det faktum at hen ved ingen i Rusland kendte til andet end kommunisme og planøkonomi. Jeltsin manglede både ekspertise og økonomisk støtte, så denne måtte indhentes fra en noget uvant side: Vesten.

Tilbage i foråret 1990 havde G7-landene afholdt møder, hvor en moderne Marshall-hjælp til Rusland blev diskuteret (Danks 2001: 45). Hjælpen blev dog betinget af, at Ruslands ønskede overgang til demokrati og markedsøkonomi nødvendigvis måtte indebære et opgør med landets centraldirigerede økonomi. Bevidst om erfaringerne under Gorbatsjov, måtte Jeltsin derfor finde folk der ikke var ”smittet” af det gamle systems tankesæt, og som ville føre implementeringen af de nye reformer helt til dørs. Dette resulterede i et ungt kuld af reformister, heriblandt den 35-årige Jegór Gaidar, der var en varm tilhænger af markedsøkonomi og privat ejendomsret.

Godt hjulpet på vej af en håndfuld primært amerikanske rådgivere, såsom økonomen Jeffrey Sachs - der med rimelig stor succes tidligere havde indført lignende reformer i Latinamerika og Polen - iværksatte Gaidar en markedsøkonomisk chokterapi. Det var sig privatisering, fri prisdannelse, en indførelse af nye skatter og moms etc. En periode hvor massive investeringer / lån fra det internationale samfunds side skulle sikre udviklingen af demokrati og markedsøkonomi i Rusland. Omvendt bar perioden også præg af det mange russere betragtede som et ydmygende knæfald for Vesten og hvis efterdønninger ikke bør undervurderes.

Som figur 2.1.2. tydeligt illustrerer, viste konsekvenserne af den økonomiske chokkur sig hurtigt katastrofale. Meget er sagt og skrevet om Vestens manglende støtte og det er da også korrekt, at en betydelig del af den lovede finansielle hjælpepakke på knap \$ 44 mia. rent faktisk aldrig kom til udbetaling. Jeffrey Sachs der agiterede for, at der var behov for en årlig tilførsel på \$ 30-50 mia. over en 5-årig periode, havde dog ikke taget højde for et par væsentlige detaljer. Først og fremmest levede Rusland på ingen

måder op til de krav som långiverne (IMF og Verdensbanken) stillede, i særlig grad på grund af korrupsionens omfang i Rusland (Shevtsova 1999: 36-37).

Kilde: Rosefielde, Steven (2005: 80).

Derudover opstod der hurtigt uenigheder mellem Jeltsin og det russisk parlament med hensyn til den førte økonomiske politik. Uenigheder der i første omgang resulterede i, at Jeltsin lod Gaidar udskifte med Victor Tjernomyrdin, men da også han støttede op om reformerne, blev kløften mellem Jeltsin og oppositionen i parlamentet større. Da Jeltsin opløste parlamentet og udskrev nyvalg i september 1993, blev uenighederne til væbnet konflikt, som Jeltsin med blandt andet beskydningen af det russiske parlament lykkedes at nedkæmpe (Madsen 2003).

Ved parlamentsvalget i december 1993 skulle russerne dog også stemme om en helt ny forfatning, som Jeltsin sideløbende havde fået udarbejdet. En forfatning der med 58 % flertal blev vedtaget og som indebar, at den russiske præsidents magtbeføjelser i store træk blev omnipotente. I meget korte træk betød den nye forfatning følgende:

- Præsidenten tegner de indenrigs- og udenrigspolitiske linier.

- Præsidenten kan udskrive folkeafstemninger og opløse Dumaen, hvis denne tre gange afviser præsidentens forslag af regeringschef eller hvis den i løbet af tre måneder to gange udtrykker mistillid til en regering.
- Præsidenten er hærens øverstbefalende.

At Jeltsin havde fået vidtrækkende beføjelser, kunne dog ikke skjule at han også var en sygdomsramt leder med alkoholproblemer, depressioner og svagt hjerte. Dette blev efterhånden tydeligere for enhver og Jeltsin mistede langsomt men sikkert opbakning i befolkningen. Da han ligeledes trak Ruslands militær ud af Tjetjenien efter en noget ydmygende første tjetjenske krig (1994 - 1996), så Jeltsins politiske karriere sort ud.

2.1.3. Genvalg og oligarker

Da Jeltsin i 1996 stiller op til genvalg, var bægeret med tålmodighed da også fyldt op. Med års forfejlede reformer, hvor russernes dagligdag havde været præget af voldsom inflation, tabte opsparinger, manglende løn og pension, viste meningsmålingerne op til valget, at opbakningen til Jeltsin var nede på mikroskopiske 8 %.

Jeltsins både politiske og fysiske svaghedstegn lokkede da også de magtbegærlige og senere så omtalte oligarker frem i lyset. Den på mange måde uheldige udveksling af Ruslands "ejendom" til gengæld for politisk støtte i valgkampen betød desværre også, at Jeltsin i stedet for demokrati og markedsøkonomi nu havde fået skabt en nærmest korruperet form for kapitalisme i landet.

Trods Jeltsins valgsejr i 1996, blev Rusland de facto ledet af en håndfuld oligarker og datteren Tatyana Dyachenko, populært kaldet "familien". En bekymrende udvikling som også blev bemærket i det internationale samfund, der om ikke helt afskrev den tidligere supermagt, så ifølge landets magtelite udnyttede situationen til at holde Rusland nede og væk (Hansen 2008).

2.1.4. Jeltsins afgang

Fra 1998 og frem gik det fra ondt til værre for Jeltsin i almindelighed og for Rusland i særdeleshed. En ting var at Jeltsins sygdomsperioder blev længere og længere, at han udskiftede sine ministre efter forgodtbefindende, men da den russiske økonomi brød sammen i august 1998 blev situationen desperat for mange russere (Møller 2008: 30). Selv om inflationen næsten 8-doblede og reallønnen faldt med 40 %, undgik man dog det helt store kollaps. At en af Jeltsins nære rådgivere vurderede 1998-krisen som en renselse, der fik Rusland til at få øjnene op for den måde landet førte dets finans- og pengepolitik (Åslund 2007: 30), forekom korrekt, men som det senere skulle vise sig, var det nok nærmere markedskræfterne (den usynlige hånd) på verdens energimarked der vendte den økonomiske skude i Rusland.

Verdenspriserne på olie- og naturgas var nok ikke det der lå Jeltsin mest på sinde i slutningen af 1990'erne. Fra flere sider blev det mere end antydnet, at Jeltsin og hans datter var dybt involveret i en række sager om bestikkelse og korrupsion, men det var dog Jeltsins udnævnelse af en ung og tidligere KGB-officer som ny premierminister, der skulle vise sig at ændre det politiske landskab ikke bare i Rusland, men også i internationalt regi.

2.2. Vladimir Putin 2000 - 2008

Med Jeltsins udpegning af den relativt ukendte Vladimir Putin som premiereminister den 9. august 1999, var den almene begejstring yderst begrænset. Nøgt set, havde den russiske befolkning vel heller ikke noget at have optimismen i: Putin var Jeltsin-loyalist og på overfladen reelt set blot gammel vin på nye flasker.

Knap 3 måneder efter udnævnelsen, var Putins opbakning i meningsmålingerne helt oppe på 65 % (Ovesen, 1999). Denne helt exceptionelle popularitets-kovending kan med rette henføres til tre overordnede faktorer:

1. En kraftig vækst i den russiske økonomi, primært på basis af en næsten tredobling i verdensprisen på olie i løbet af 1999 (Perovic et. al 2009: 55).
2. Ruslands succesfulde fremfærd i Tjetjenien.
3. Putin var Jeltsins absolutte modsætning.

Hvor verdensprisen på olie / Putins fremtoning var indiskutable, kunne invasionen i Tjetjenien anskues fra en mere kontroversiel vinkel. Med en første tjetjenske krig i klar erindring, virkede Putin og Ruslands militærapparat en del bedre forberedt i 99, men særligt én begivenhed forud for den militære operation forekom skelsættende.

2.2.1. Bomben der ikke sprang

Den 22. september 1999 i byen Rjazan, tilkalder beboerne i et lejlighedskompleks politiet, da man undrer sig over at 3 personer slæber store sække ned i kælderen. En bekymring der skulle ses i lyset af, at der i Moskva få dage forinden havde fundet en række voldsomme bombeattentater sted i netop lejlighedskomplekser. I det russiske mediebillede og selv blandt danske Ruslandskendere, blev præmisserne om at disse forudgående attentater var tjetjensk motiverede godtaget (Paldam 2002: 135). Dermed ikke sagt, at de tjetjenske oprørere ikke brugte terror i deres kamp for selvstændighed, hvad terroranslagene i Dubrovka teatret (2002), Beslan (2004) samt Moskvas metro i år var skræmmende eksempler på, men Rjazan viste hurtigt at sætte spørgsmålstegn ved den ”tjetjenske forbindelse”.

Da politiet ankommer, kan de konstatere at de står over for noget der ligner en meget kraftig bombe: Tre store sække indeholdende et kornet pulver og tilsluttet detonator med tidsindstilling (Sweeney 2000). Man foretager en test, der bekræfter at pulveret er det såkaldte hexogen, der også blev anvendt til bombningerne i Moskva. Allerede dagen efter (23. september) melder regeringen ud, at endnu et terroranslag er blevet forhindret og roser beboerne og politiet for deres snarrådighed, men da det lykkedes det lokale politi at finde og tilbageholde de mistænkte senere samme dag, viser disse at have FSB-identiteter² på sig og bliver derfor efterfølgende løsladt. Regeringen og FSB vender nu på en tallerken og erklærer den 24. september, at bomben blot havde været en attrap, sækkene var fyldt med sukker og at det hele bare var en øvelse.

Upåagtet at denne konkrete episode antager nærmest konspiratoriske dimensioner, så var / er sagen stadig både røget og speget. Selv om det nok aldrig bliver bevist hvem der gjorde hvad og hvorfor, forekom sagen af flere årsager at være skelsættende. På den ene side blev den dækket tæt af de russiske medier, der på dette tidspunkt stadig nød en rimelig grad af frihed og samtidig betød de mange lejlighedsbombninger, at Putin endegyldigt kunne retfærdiggøre Ruslands invasion i Tjetjenien senere samme år (Jack 2005: 111). På den anden side forekom episoden i Rjazan at være uheldig ud fra et politisk troværdighedsaspekt. At tale om en bevidst magtkynisme vil nok - på trods af bevismaterialerne - være at stramme den, men den gav det første fingerpeg om en ny og væsentlig anderledes linie i russisk politik. En linie, der skulle vise sig at foregå på bekostning af demokratiets vilkår og som langsomt men sikkert også gjorde kløften mellem Rusland og det internationale samfund større.

2.2.2. Præsidentvalget i 2000

I forlængelse af ”Tjetjenien-spørgsmålet”, fremstod Putin nu som den handlekraftige leder det russiske folk havde efterlyst, så da Jeltsin overraskende trådte tilbage under en direkte Tv-udsendelse d. 31. december 1999, blev Putin i overensstemmelse med forfatningen indsat som fungerende præsident. Det virker dog plausibelt at antage at ”familien” opfordrede Jeltsin til at gå af, da de ganske givet ønskede at videreføre den

² FSB: Rusland efterretningstjeneste, der efterfulgte KGB

lukrative magtposition som de opnåede ved valget i 1996. Samtidig så de nok Putin som den nikkedukke der loyalt ville varetage deres interesser.

Som noget af det første blev loyaliteten over for Jeltsin også tydeliggjort, da Putin få dage efter sin indsættelse underskrev et dekret, der sikrede Jeltsin-familien immunitet, men at den anden "familie" nok havde gjort regning uden vært, blev også antydnet da Putin i samme åndedrag forment Jeltsins datter adgang til kontorerne i Kreml (Danks 2001: 111).

Under præsidentvalgkampen i marts 2000 behøvede Putin grundet sin popularitet i befolkningen ikke at mobilisere det helt store valgmateriale. Han nød stadig godt af sine forbindelser til "familien", hvilket betød en massiv mediedækning i oligarkens Beresovskijs landsdækkende og populære tv-kanal ORT. Det kom derfor heller ikke som den store overraskelse at Putin allerede i første valgrunde med knap 53 % af stemmerne blev valgt og indsat som præsident den 26. marts 2000.

2.2.3. Politiske paradigmeskift

Med Putin blev ændringerne i forvaltningen af det indenrigspolitiske klima tydelige. Efter Jeltsin havde Ruslands anseelse både hjemme og ude lidt betydelig skade. Putin var derfor ikke overraskende fokuseret på at genskabe statens rolle som det primære styringsværktøj for landets udvikling. Blot få dage før indtrædelsen som fungerende præsident, havde Putin lagt en artikel på regeringens hjemmeside, hvor han fremlagde sit syn på Ruslands udfordringer ved årtusindeskiftet. Artiklen som senere blev døbt Putins manifest var indholdsmæssigt ret interessant, men også ganske uskyldig. Med fokus på kommunismens og 1990ernes fejltagelser, var Putin fortalende for at nøglen til Ruslands fremtidige vækst lå i at styrke centralmagts rolle (Slade 2005). En rolle som Putin tillagde stor historisk betydning i formningen af Rusland som geopolitisk, økonomisk og kulturel stormagt. Artiklen var - de mange ord og løsningsforslag til trods - dog ikke synderlig konkret for så vidt angik hvilke værktøjer i den politiske og makroøkonomiske værktøjskasse den russiske stat i givet fald skulle benytte for at

opnå denne vækst. Tvivlsspørgsmål der dog hurtigt skulle vise sig at blive besvaret, om end på baggrund af kontroversielle tiltag.

2.2.4. Oligarker & mediekontrol

Allerede den 28. juli 2000 fandt det første tegn på centralmagts nye rolle i Rusland sted, da Putin indkaldte oligarkerne til et uformelt møde. Oligarkerne - hvis suspekterte tilraning af midler og til tider vulgære livsstil havde gjort dem forhadte i den russiske befolkning - var af Putin i marts samme år blevet fordømt for deres sammensmeltning af kapital og politisk magt (The Economist 2000). Under mødet gjorde Putin da også oligarkerne klart, at de kunne beholde deres virksomheder, men at de for fremtiden skulle holde sig væk fra det politiske spektrum.

Af de få oligarker som ikke kunne / ville acceptere, hvad der skulle vise sig at være et ultimatum, var mediemogulerne Guzinsky og Berezovsky samt olie- og bankmanden Khodorkovskij, der på dette tidspunkt var Ruslands rigeste mand. Guzinsky der havde kritiseret Putin i sine TV, radio og nyhedsmagasiner i medieselskabet Media-MOST var allerede blevet arresteret en måned før mødet. Berezovsky der i forbindelse med "bortvisningen" af Jeltsins datter, nok ikke havde lugtet lunt og nok ikke forstod, at den mand han havde hjulpet til magten, nu vendte på en tallerken, kunne også mærke presset. Begge to fik inddraget deres virksomheder og lever i dag i landflygtighed i London, hvor de fungerer som skarpe kritikere af Putin.

Efter "episoden" i Rjazan, var det dog anholdelsen, retssagen og den efterfølgende fængsling af Mikhail Khodorkovskij, der for alvor fik det internationale samfund op af stolene. Khodorkovskij, der havde udnyttet diverse skattehuller, men ikke havde begået nogen beviselige ulovligheder, nægtede at lade sig kue af Putin, men tværtom udfordrede han den russiske præsidents magtposition. Khodorkovskij var for det første i politisk opposition til Putin, hvilket blev understreget i 2003, da han økonomisk og moralsk støttede de to oppositionspartier Unionen af Højrekræfter og Jabloko (Staun 2005).

For det andet havde Khodorkovskij 3 måneder før sin anholdelse påbegyndt et muligt salg af sit olieimperium Yukos, der i 2002 stod for intet mindre end 18 % af Ruslands samlede olieproduktion, til Exxon-mobil (Aron 2007: 223). Et salg der aldrig blev til noget, da Putin / den russiske stat overtog kontrollen af Yukos og dermed sendte et effektivt signal til andre, der måtte overveje at gå imod ham.

At der var kommet nye boller på suppen i Rusland, var også blevet indikeret for det internationale samfund i august 2000 med Kursk katastrofen i Barentshavet. Udover en tydelig illustration fra Putins side for internationalt at vise Ruslands storhed ved selv at stå for redningsoperationen af de 118 indespærrede sømænd, forekom den alt for sene accept af omverdens tilbud om hjælp, at slå to ting mere eller mindre fast. Først og fremmest udstillede katastrofen Ruslands mangler og dermed på sin vis også landets begrænsede status og indflydelse internationalt. Den russiske stolthed og egen opfattelse af storhed havde lidt et alvorligt knæk, men den kritik der haglede ned over Putin hjemme i Rusland, forekom også endegyldigt at overbevise den russiske leder om det nødvendige i at få kontrol over medierne. Kombinationen Rjazan, Guzinsky / Berezovsky og Kursk havde vist den fjerde statsmagt styrke og muligheder, der fra dette tidspunkt (august 2000) nu blev underlagt næsten fuldstændig statslig kontrol.

2.2.5. Investeringer & genvalg

Den russiske økonomi var altså i bedring på grund af de stigende oliepriser, men ved overgangen til et nyt årtusinde var der ingen garanti for at udviklingen ville fortsætte. Dette var Putin ganske givet bevidst om og pointerede da også behovet for at skabe et attraktivt klima for udenlandske investeringer i sit manifest. Implicit i Putins visioner måtte også formodes at ligge et ”opgør” med, hvad der under Jeltsins reformperiode i 1990erne fik Vesten til at trække investeringslysten tilbage: Udbredt korruption samt mangel på styring og synlighed af hvor og i hvilke lommer kapitalstrømmene endte.

Putins intentioner var på dette tidspunkt muligvis ganske reelle, men i et retrospektivt lys har netop den russiske centralmagts rolle kontra udenlandske investeringer vist sig at være noget uforlignelige størrelser, hvilket vil blive uddybet nærmere i afsnit 2.3.1.

Retssagen mod Khodorkovskij og Gazproms overtagelse af Yukos havde dog antydning, at investeringer i energisektoren ikke var en del af denne pakke.

Putins indenrigspolitiske oprydningsarbejde havde dog gjort ham yderst populær i den russiske befolkning og det galoperende økonomiske kaos under Jeltsin, var nu en fjern fortid. Som de økonomiske nøgletal i tabel 2.2.5. tydeligt illustrerer, markerede Putins første præsidentperiode en imponerende makroøkonomisk genrejsning af det russiske samfund.

Tabel 2.2.5. Økonomiske nøgletal 1998 – 2004

År	BNP (%)	Inflation (%)	Investeringsvækst (%)	Oliepris \$ pr. tønde
1998	- 5.3	84	2.6	12.0
1999	6.4	36.5	1.0	17.3
2000	10.0	20.2	17.2	26.9
2001	5.1	18.6	7.5	23.1
2002	4.7	14.0	2.5	23.5
2003	7.3	12.0	12.0	27.3
2004	7.1	11.7	10.8	34.1

Kilde: Sakwa, Richard (2008: 244).

Et blik på tallene afslører dog, at Ruslands økonomiske vækst primært var bundet op på de internationale oliepriser. Et faktum der dog nok ikke havde nogen betydning for den almindelige russer. Putin fremstod som symbolet på en slags national enhed, der både havde skabt ro, orden og fremgang, så at Putin i 2004 opnåede genvalg var på mange måder en naturlig konsekvens af denne udvikling.

2.2.6. Putins venner

I dag står det klart, at Putin i sine 8 år som præsident oparbejdede et ganske stort og stærkt personligt netværk. En betydelig del af disse mennesker er blevet hentet fra Putins Skt. Petersborg-bagland i henholdsvis militæret og KGB/FSB. På russisk går denne indviede kreds under navnet ”siloviki” (White 2008: 134).

Putins venner, der udover de nærmest underkastede oligarker, består af en lang række embedsmænd, ministre og forretningsfolk, er den dag i dag placeret mere eller mindre overalt på strategisk udvalgte poster i Rusland. Det være sig FSB, generalstaben samt diverse ministeriums. Det være sig i våben, jernbane, shipping og flyindustrien, men naturligvis også i olie- og gasindustrien, hvor blandt andet en hvis Dmitrij Medvedev gjorde karriere. Fælles for dem alle er, at de udover at indtage magtfulde poster også kan hive yderst lukrative gager på helt op til \$ 300.000 hjem om måneden (Goldman 2008: 194).

Denne sammensmeltning af magt og penge kan let formodes at kunne skabe uheldige følgevirkninger. Af disse skinner særligt de politisk motiverede mord på journalisten Anna Politkovskaja, agenten Alexander Litvinenko og mange andre igennem. Som episoden i Rjazan, bliver det nok aldrig endegyldigt bevist hvem der stod bag, men at sporene indikerer et politisk bestillingsarbejde (Larsen 2007: 14) og (Izmajlov 2007: 11-12) virker ganske sandsynligt.

I det hele taget forekom Putins anden præsidentperiode at markere et yderst radikalt omskifte både hvad den hjemlige politiske forvaltning angik, men så sandelig også i forhold til Ruslands relationer med omverden. Det internationale samfunds kritik og fordømmelse af de mange mord og det generelle tilbageslag af demokratiets tilstand i Rusland, var på mange måder ganske berettiget, hvilket det faktum at Rusland var og er den største "kunde" ved den europæiske menneskerettighedsdomstol i Strasbourg er et godt billede på (Andersen 2008).

Omvendt betød det som Putin vel nærmest anså som en indblanding i russiske forhold at kløften mellem Rusland og Vesten blev større, hvilket gjorde at Putin i en stigende grad drejede sin politik indad. En politik som rodfæstede sig i Ruslands slavofile arv og hvor der blev spillet på nationalfølelser og landets historiske og unikke status som stormagt. Et skifte der ikke bare forstærkede den ortodokse kirkes position i Rusland, som under Putin oplevede en enorm tilslutningsmæssig renæssance (Jürgensen 2010), men som altså også fik stor betydning for landets udenrigspolitik.

2.3. Dmitrij Anatoljevitj Medvedjev 2008 →

Som konsekvens af det politiske klima Putin havde skabt i Rusland, virkede valget og indsættelsen af Dmitrij Medvedev som præsident i marts 2008, på mange måder som en formalitet. Dels havde Medvedev siloviki-kredsen og det russiske magtapparat bag sig (medier og virksomheder), dels blev politiske modstandere nægtet opstilling og dels udstak de russiske myndigheder så mange krav, at de udpegede valgobservatører fra OSCE til sidst måtte opgive at føre kontrol med gennemførelsen af valget (OSCE 2008). Trods anklager om omfattende valgfusk, blev Ruslands nye præsident valgt og indsat med hele 70 % af stemmerne. Et valg der efterfølgende blev beskrevet som en farce af de internationale medier (Grøn 2008).

Det virker som om præsidentvalget i 2008 er gået i glemmebogen i det selv samme internationale mediebillende. Det forekommer derfor også værd at bemærke, at der i skrivende stund bliver set med ganske positive briller på Ruslands ”nye” leder. Når Medvedev eksempelvis har udtalt sig negativt om tiden under Stalin (Jp.dk / Ritzau 2010), udtrykt ønske om gennemgribende reformer af det russiske samfund eller givet interviews til Kreml-kritiske medier (Schafer 2009), bør det bestemt ses som positive signaler. Men den tendens der ser ud til at tegne sig hos diverse kommentatorer og journalister til at analysere udtalelserne som en mulig afstandstagen til den politiske linie der blev lagt under Putin, virker skudt noget over målet. Medvedev kan nok anses som mere fremsynet og mindre bombastisk i forhold til sin forgænger, men der er flere faktorer der taler imod de slet skjulte Putin-konfrontative tolkninger.

Indledningsvis har Putin og Medvedev kørt parløb i mere end 15 år, og Medvedev er som tidligere nævnt hentet ind fra Skt. Petersborgs-kredsen. Først som mangeårig bestyrelsesformand i Gazprom og sideløbende som Putins protegé og stabschef. Den magtcentralisering som Putin under sin præsidentperiode skabte med en snæver kreds af tro væbnere, har Medvedev med andre ord længe været en del af.

Nok hører Medvedev med sin uddannelsesmæssige baggrund som jurist ikke til under selve siloviki-kredsen, men derimod de såkaldte liberale teknokrater, som er i en slags

ideologisk opposition til silovikierne hvad værktøjerne til Ruslands økonomiske kurs og udvikling vedrører (Staun 2007: 30-31). På trods af sine magtfulde beføjelser som præsident, har Medvedev ikke vist tegn på at ville udfordre det ”putinske” netværk. En konstatering der udgør en anden interessant faktor, nemlig de mange spekulationer der er opstået omkring Medvedevs plads i hierarkiet bag de tykke mure i Kreml.

Spekulationer der tager udgangspunkt i hvorvidt Medvedev også har den reelle magt i Rusland, eller om han frem til 2012 blot indtager rollen som en marionetdukke, hvor Putin efter manges overbevisning genopstiller til præsidentembedet (Jürgensen 2007) og (Møller, interview, 10. marts 2010). Ruslands mest magtfulde mand forekommer utvivlsomt at være Putin, men antagelserne om magtkampe de to herrer imellem ser ikke ud til at have hold i virkeligheden. En vurdering der skal ses på baggrund af ét bestemt forhold: Medvedev bør ses som værende en del af problemet, ikke løsningen.

2.3.1. Korrupsion kontra investeringer

Uanset hvordan man vender og drejer det, hedder Ruslands præsident frem til 2012 altså Medvedev. Netop det forudsigelige valgresultat i 2008 ser også fremadrettet ud til at udgøre den helt centrale problemstilling, ikke bare hvad landets egen udvikling angår, men også i forhold til Ruslands relationer med omverden. En problemstilling der bundet i landets kontradiktoriske korrupsions- og udviklingsmæssige dilemma.

I sine foreløbige knap 2 ½ år som præsident for Rusland, har Medvedev gentagne gange slået et slag for bekæmpelsen af den udbredte korrupsion, der i den grad har inficeret store dele af det russiske samfund. Udfordringen er da også til at tage at føle på: Ifølge det seneste korrupsionsindeks hører Rusland blandt verdens mest korrupte lande med en placering som 146 ud af 180 lande (Transparency International 2009) og sågar overgået af lande som Uganda og Bangladesh. At Rusland under Medvedev sågar er droppet længere ned af denne liste, udgør som sådan ikke noget endegyldigt bevis, men måske mere et udtryk for en selvskabt plage i den russiske magtelite. En plage der i forlængelse af Medvedevs udmeldinger omkring Ruslands korrupsion, på

et helt banalt plan, ikke stemmer overens med det faktum, at han jo netop selv kom til magten via omfattende valgsvindel, korrupsion og vernetjenester.

Følgevirkningerne af den korrupsion, der som ringe i vandet virker at være til stede i stort set alle dele af det russiske samfund, er derfor også udtalt i andre af Medvedevs fokusområder, nemlig investeringsklimaet i Rusland. Med finanskrisen har Ruslands statskontrollerede og energibaserede indtægtsgrundlag været hårdt ramt og udstillet landets svagheder hvad en manglende diversifikation af økonomien angår. Rusland har med andre ord behov for nye indtægtskilder indenfor blandt andet forskning og innovation, men dette kræver en betydelig tilstrømning af udenlandske investeringer.

For nuværende virker ønsket fra Medvedevs side om at tiltrække FDI (Foreign Direct Investments) dog som rent sisyfosarbejde. I første halvår af 2009 faldt FDI med hele 41 % (Levitov 2010), hvilket delvist kan understøttes af finanskrisen, men som højst sandsynligt også er et udtryk for de omfattende korrupsionsproblemer i Rusland. En korrupsion, der løber op i hele \$ 300 milliarder årligt og som betyder at flere og flere multinationale virksomheder kraftigt er begyndt at overveje at trække sig ud af landet (Stott 2010). En udvikling der højst sandsynligt vil tage lang tid at vende, men som derfor også peger i retning af at Ruslands primære indtægtskilde de næste mange år vil forblive at være olie og naturgas.

2.3.2. Juridisk nihilisme

Et andet område, hvor Medvedev har slået et slag for forandringer og reformer, men omvendt virker til at have et troværdighedsproblem, er det russiske retssystem. Som udgangspunkt indgår dele af det kommunistiske systems socialistiske retsprincipper stadig i Ruslands dømmende magtorgan (Pedersen 2001). En tradition der indeholder elementer af kollektivismen og dermed også domsafsigelser, hvor det enkelte individs rettigheder forekommer at stå i skyggen af staten og fællesskabets interesser.

Et godt eksempel på dette er de såkaldte ”telefondommere”, hvor bekymringen over eventuelle personlige og karrieremæssige følgevirkninger af en afgørelse, har ført til at der tages kontakt til magthavere og regeringskilder for at fastslå om domsafsigelsen

stemmer overens med disses ønsker (Kruse 2008a). Dette betyder ikke overraskende, at der også findes udbredt korrupsion og bestikkelse sted i det russiske retssamfund. En udfordring der vanskeliggør demokratisk konsolidering og som Medvedev igen og igen har lovet at ville bekæmpe ved at indføre uafhængige domstole og ved at gøre op med det han kalder juridisk nihilisme (Engesland 2008). Tilkendegivelser der bestemt kan lyde positive og oprigtige, men som på baggrund af én bestemt sag forekommer at have en lidt hul klang: Magnitsky-sagen.

Kort fortalt var Sergei Magnitsky ansat som skatteadvokat for amerikaneren William Browder og dennes russisk indregistrerede investeringsfirma Hermitage Capital. Som en af de meget få udenlandske investorer, havde Browder aktier i Gazprom og var på god fod med Putin (Libak, interview, 15. januar 2010). Da Putin og Browder i 2007 rager uklar, bliver Hermitages hovedkontor efterfølgende stormet af politiet og får en række materialer konfiskeret, hvilket resulterer i at den russiske stat overtager tre af de virksomheder som indgik i Hermitages portefølje. Det lykkedes Magnitsky under vidneudsagn i juni / oktober 2008, at fremlægge stærke indicier for at to højtstående politifolk sammen med Indenrigsministeriet stod bag dette (Skov 2009).

At Browder efterfølgende blev nægtet visum og indrejsetilladelse til Rusland var en ting, men det der var lige dele interessant og lige dele bekymrende, var at Magnitsky blev arresteret og smidt i fængsel i november 2008, altså 8 måneder efter Medvedev blev indsat som præsident. Med andre ord, må Medvedev have været vidende om, at Magnitsky uden rettergang og adgang til medicin / lægehjælp nåede at sidde fængslet et år inden han døde af en elementær bugspytkirtelbetændelse 16. november 2009. Selv om Medvedev nok har givet udtryk for at ville reformere det russiske samfund, vurderes der dog også at være en stor forskel på hvad Medvedev siger og hvad han reelt gør. I forlængelse af Magnitsky-sagen, blev dette tydeliggjort da den russiske præsident beordrede en undersøgelse af forløbet op til skatteadvokatens død (Barry 2010). En undersøgelse der blot har resulteret i et par fyringer, men hvor der hverken er rejst sigtelser eller placeret et endeligt ansvar. Et ansvar der må antages mest af alt, at pege på såvel den nuværende som forhenværende præsident i Rusland.

Om Medvedev, når alt kommer til alt taler med to tunger, kan der ikke umiddelbart føres endegyldigt bevis for, men meget tyder på at der eksisterer en form for politisk / retorisk rollefordeling Ruslands to ledere imellem. En fordeling der ligeledes virker overført i forhold til landets relationer med omverden.

2.4. Delkonklusion

Begivenhederne i 1991 var tolkningsmæssigt yderst interessante, da det mens det stod på nemt kunne udlægges som en slags folkelig og antikommunistisk revolution, men som ikke virker til fundamentalt at have ændret ved det politiske klima i Rusland. De demokratiske og økonomiske reformer som Jeltsin forsøgte at implementere, blev på basis af såvel egne (1993 forfatningen / oligarker) beslutninger som Ruslands egne og uheldige indenrigspolitiske traditioner, aldrig rigtigt indført. På mange måder kan der vel argumenteres for at Ruslands politiske miljø blot har været genstand for en række personudskiftninger, og er forblevet lige så topstyret som under kommunismen.

En udvikling som både Putin og Medvedev synes at have konsolideret og som virker som en klar udviklingsmæssig hæmsko for landet. Ikke bare i demokratisk forstand, men så sandelig også i forhold til den russiske økonomi. Den megen snak om øgede investeringer og andre indtægtsgrundlag end landets energiresourcer forekommer formålsløs, hvis ikke landets magtelite, så at sige fejler for egen dør først. Rusland ser ud til i mange år fremefter at være dybt afhængig af dets eksport af olie og naturgas.

3. Et tværsnit af Ruslands internationale profil

Ikke overraskende har det internationale samfunds kritik af de russiske magthavere da også været centreret omkring de sidste 20 års uheldige indenrigspolitiske udviklinger i landet. Da Francis Fukuyama kort tid før murens fald i sommeren 1989, publicerede sit originale essay om ”historiens afslutning”, ramte han med sine forudsigelser lige ned i denne debat. Selv om Fukuyama har delt vandene lige siden udgivelsen, og selv om han på helt centralt plan skød ved siden af, da han med sin grundtanke hævdede, at det liberale demokrati, med fascismen og kommunismens undergang, ville gå sin internationale sejrsgang (Fukuyama 1989: 11), bør se nærmere på de bagvedliggende præmisser for Fukuyamas hovedtese.

En nutidig betragtning af Medvedevs og Putins Rusland, har på ingen måder levet op til Vestens håb, eller hvad sågar er blevet kaldt en nærmest religiøs tro på Fukuyamas globale demokratitanke (Gray 2008). Dette forløb havde Fukuyama - bevidst eller ej - rent faktisk for øje, da han også vurderede at det internationale samfunds fremtid ville være afhængig af de valg som det daværende Sovjetunionen ville tage. Enten ville det med tiden flette ind på den vej Vesteuropa havde lagt efter 2. verdenskrig, eller også ville den tidligere supermagt stædigt holde fast ved dets eget historiske spejlbillede af særegenhed (Fukuyama 1989: 13-14).

At det Rusland man ser i dag, må siges at have udvalgt sig dør nummer to, ville med Fukuyamas ord være en vigtig faktor, som ikke blot ville lægge en effektiv dæmper på videreførelsen af den vestlige verdens liberale demokratitanke, men også sætte et beslag på det indbyrdes forhold Rusland kontra Vesten. Men er denne pessimistiske vurdering stadigvæk sødygtig her 21 år senere? Kan det internationale samfunds relationer med Rusland overhovedet udvikle sig i positiv retning og kombineres med den samtidige kritik af de demokratiske vilkår i landet?

Kigger man på russernes egne historiske erfaringer med demokrati, er disse stort set ikke eksisterende. Jeltsins forfejlede chokreformer i 1990erne ændrede bestemt ikke ved dette billede, men efterlod tværtimod mange russere med en bitter smag i munden

hvad Vesten og vestligt demokrati angår. For nuværende virker den russiske magtelite til at have dømt Fukuyamas og Vestens demokratiske læresætninger ude, ja nærmest uforlignelige med den måde de har valgt at lede det som meget præcist er blevet kaldt et semiautoritært regime i demokratisk forklædning (Shevtsova 2008: 34). Hvis man sammenfletter dette med de betragtninger, som Putin og Medvedev tidligere selv har udtrykt omkring internationalt politisk samarbejde, kunne man godt have sine tvivl om udviklingsmulighederne på det relationsmæssige område Rusland kontra Vesten.

3.1. En tale og en doktrin

I forlængelse af de føromtalte vurderinger i dele af det internationale medie billede (s. 23), at Putin og Medvedev skulle have modsatrettede politiske dagsordener, virker de næste begivenheder at så yderligere tvivl om disse skøn. Begivenheder der på ganske håndgribeligt plan dels udstak en ny udenrigspolitisk kurs fra russisk side og som dels efterlod et indtryk af, at Putins og Medvedevs syn på Ruslands rolle og betydning i det internationale system er noget nær synkront.

Da Putin på den 43. sikkerhedspolitiske konference i München - hvor verdens ledere i fælles forum årligt mødes og diskuterer internationale sikkerhedsspørgsmål - i februar 2007 holdte sin tale, virkede denne på mange måder som en slags øjenåbner for det internationale samfund (Wæver 2007). Med en skarp retorik og indignation i sin 20-minutter lange tale om Ruslands syn på international politik, lagde Putin ikke fingre imellem hvad USA og Vestens tilgang til verdenspolitikken angik:

- Rusland kan og vil ikke acceptere den amerikanske unipolaritet og verdenspolitiske enegang.
- NATO's østudvidelser og den amerikansk planlagte opstilling af missilskjold krænker de russiske grænser og interessesfærer, og vil om nødvendigt blive forsvaret med våben.
- Vesten skal acceptere den russiske særegenhed og behandle Rusland som en ligeværdig partner.

- En forbedring i det fremtidige samarbejde kan kun opnås ved at respektere og imødekomme disse hovedpunkter.

Med tanke på at dette var Putins første besøg på konferencen kunne noget godt tyde på, at Putin ville manifestere et politisk tilsagn. Dels virkede talen som en garanti for, at uanset hvem der måtte stå i spidsen for Rusland var den udenrigspolitiske linie lagt og dels efterlod opsangen nærmest et skjult løfte om, at Putin ville forblive en vigtig spiller i det russiske magtcentrum. Man bør dog naturligvis være påpasselig med ikke at overfortolke den dybere mening bag Putins retorik, men at han et lille år efter talen overlod de præsidentielle tøjler til sin mangeårige politiske partner, og i øvrigt i fuld overensstemmelse med Medvedev fortsatte som premiereminister (Kruse 2008b), kunne bestemt godt pege i den retning.

At talen i München ikke var en enkeltstående foreteelse, blev understreget halvandet år senere, da præsident Medvedev i august 2008 i russisk fjernsyn fremlagde sine 5 udenrigspolitiske principper. Den såkaldte Medvedev-doktrin (Reynolds 2008) var om ikke en forlængelse af den ”putinske” retorik, så indeholdte den en lang række lighedspunkter med Putins tale:

1. **International lov:** Rusland anerkender de fundamentale principper i internationale love og vil indenfor disse rammer udvikle Ruslands relationer med andre stater.
2. **Multipolær verden:** Rusland ønsker en multipolær verdensorden og accepterer ikke den amerikanske unipolaritet. En verden hvor alle beslutninger kun tages af ét land vil kun bidrage til mere ustabilitet og mulige konflikter.
3. **Ingen isolation:** Rusland ønsker ikke konfrontationer med noget land og har ingen intentioner om at isolere sig selv. Rusland vil så vidt muligt udvikle gode relationer med både Europa, USA og andre lande i verden.
4. **Forsvare egne borgere:** Ruslands ubestridelige prioritet er at forsvare dets borgeres liv og ære, uanset hvor de befinder sig. Rusland vil også handle ud fra dette i udøvelsen af dets udenrigspolitik. Rusland vil også beskytte dets

udenlandske forretningsinteresser og det må stå klart at enhver som måtte foretage aggressive indfald, vil få et modsvar.

5. **Indflydelsessfærer:** Rusland, har ligesom andre lande i verden, regioner hvor det har privilegerede interesser. I disse regioner er der lande som Rusland traditionelt har haft venskabelige, hjertelige og historiske forbindelser med. Rusland vil arbejde agtpågivende i disse regioner og udvikle venskabelige relationer med disse stater og nære naboer.

Som antydning er en sammenligning af talen og doktrinen ikke svær at drage. Selv om både de direkte ordvalg og de implicite fortolkninger måske kunne betragtes som en slags udenrigspolitiske "luftkasteller" fra de russiske ledes side, var dette på ingen måde tilfældet: Da Medvedev fremlagde sin doktrin var konflikten i Georgien knap nok afsluttet, hvorfor tidspunktet for principperne nok ikke var tilfældigt. Putin og Medvedev havde altså allerede fulgt dele af deres udenrigspolitiske "løfter" til dørs, men samtidig også tilsidesat andre, såsom selv at bidrage til en forbedring i det internationale samarbejds miljø.

3.1.1. En ny kold krig?

Set med nutidige briller bør Putins og Medvedevs udenrigspolitiske dogmer rejse en række spørgsmål hvad Ruslands fremtidige rolle i det internationale samfund angår: Markerede den russiske stormagtsretorik og hårde magtudøvelse startskuddet til en slags ny kold krig? Spiller de russiske ledere med åbne kort eller indeholder landets storpolitiske dagsorden, som en anden babushka-dukke, mere end hvad øjet kan se?

Med hensyn til det første virker svaret til at være et rungende nej. Den kolde krig blev "udkæmpet" under helt andre forudsætninger end i dag. Det 20. århundredes politiske og bipolare verdensbillede med to forskellige ideologiske og økonomiske anskuelse, blev dels gensidigt mistænkeliggjort via et omfattende våbenkapløb af supermagterne USA / Sovjetunionen og dels "balanceret" af to næsten lige store befolkningsmæssige blokke. Berlin-murens og Sovjetunionens fald betød ikke blot at kommunismen blev forkastet, men Ruslands mange tidligere vasalstater og hvad landet betragter som dets

indflydelsessfære, skiftede også "side" i sikkerheds- og geopolitisk forstand (NATO og EU). Dermed var Rusland en skygge af fordums storhed, men denne konstatering virker just fremadrettet til at udgøre en ligning med mange ubekendte, hvad det andet aspekt angår, nemlig Ruslands reelle hensigter og storpolitiske dagsorden.

Det udenrigspolitiske skifte, som blev markeret med Putins og Medvedevs 2007 og 2008 erklæringer, satte i hvert fald gang i spekulationerne blandt det internationale samfund. Om omverden gik fra, hvad nogen beskrev som "*en nedladende og passiv Ruslandspolitik til en mistroisk agtpågivenhed*" (Skak 2008: 75), afhænger naturligvis af øjnene der ser, men det er som tidligere nævnt påfaldende, hvor lidt denne russiske "fortid" fylder i de internationale analyser og vurderinger af landet i dag.

3.1.2. Energiressourcer og realisme

Et for Rusland yderst vitalt udenrigspolitisk instrument, som ikke indgik i Putins eller Medvedevs udenrigspolitiske erklæringer, er landets energiressourcer. Ifølge Rusland egne (og i øvrigt hemmeligstemplede analyser), skulle landet besidde verdens største gasreserver (45 %) og verdens 8. største oliereserver (13 %) (Fogtmann 2007: 4). At andres udregninger, eksempelvis British Petroleum (BP), peger på henholdsvis 26 % og 6.5 % (Sprüds & Rostoks 2009: 125), skal muligvis ses på baggrund af forskellige udregningsmetoder, men givetvis også i den signalværdi som de russiske udmeldinger dermed kan spille i forhold til omverdens syn på landets energipolitiske formåen.

Udregningsforskelle til trods, er Ruslands gas og olieforekomster ganske betydelige og har gentagne gange vist sig at være et yderst effektivt udenrigspolitisk våben, når Rusland har ønsket at fremme dets politiske og økonomiske interesser. Primært har de såkaldte GUAM-lande (Georgien, Ukraine, Moldova og Hviderusland) haft rollerne som energipolitiske "offerlam", men sekundært har en lang række øvrige europæiske lande ligeledes været ramt grundet de russiske rørledningers infrastruktur (se bilag 1). Ukraine er det langt største transitland af russisk gas til EU (IEA/OECD 2006: 26), så når disse to lande strides om pris og betaling vil en reduktion i leveringen af gas fra

russisk side, som en dominoeffekt, påvirke lande som Rumænien, Bulgarien, Polen, de baltiske, Italien, Frankrig, Tyskland etc.

Putins og Medvedevs roller i disse energipolitiske magtudøvelser er helt centrale og bør ikke undervurderes. Før nogen overhovedet havde hørt om eller tænkt på Putin på den politiske verdensscene, arbejdede han i 1996 på en afhandling ved St. Petersborgs Institut for Minedrift, hvori han med fokus på energisektoren blandt andet skrev, at målet med denne måtte være at fremme Ruslands geopolitiske interesser og dermed fastholde landets nationale sikkerhed. Da Putin i 2003 kommenterede Ruslands 2020 energistrategi, var ordvalget det samme (Kupchinsky 2009: 30-31) og i det hele taget forekommer Putins fokus på Ruslands energiresourcer at være ganske klar, hvilket magtovertagelsen af Khodorkovskijs Yukos også forekom at være en indikation af.

Hvad Medvedev angår, forekommer det ganske påfaldende at samtlige af Ruslands ”gas-krige” har fundet sted under hans tid som henholdsvis bestyrelsesformand for Gazprom og som præsident. Der synes at være en tendens til næsten udelukkende at sætte lighedstegn mellem Putin og Ruslands energipolitiske magtspil, men Medvedev har længe været en yderst central brik i dette spil. At såvel leveringen som spillet om den russiske gas er så ustabil og politisk motiveret vurderes med andre ord til at ville fortsætte med Medvedev. Den europæiske (EU) afhængighed af russisk gas går langt tilbage, hvilket vil blive yderligere belyst i afsnit 6, men alt andet lige bør det faktum at en mangeårig importpålidelighed er blevet kraftigt udfordret under såvel den tidligere som den nuværende russiske præsident give stof til eftertanke hos EU’s ledere.

Kombinationen af energipolitiske magtudøvelser plus udenrigspolitiske målsætninger minder på mange måder om et Rusland der baserer sig på realisme i det internationale system. Realismebegrebet er overordnet set en ganske kompleks størrelse, hvorfor det vurderes som en noget forenklet skildring, når enkelte baserer deres vurdering af den russiske fremfærd alene på basis af Thomas Hobbes’ klassiske teorier (Talbot 2009: 25-26). Selv om Hobbes tese, at folkets sikkerhed var baseret på en stærk og autoritær stat, på sin vis rammer plet hvad dagens Rusland angår, virker landets samlede ageren

på verdensscenen ikke så ligetil, at man kan definere denne ud fra ét lille hjørne inden for realismen.

På trods af den russiske udenrigs- og energipolitiske retorik og tiltag de seneste år har haft en snert af storhed og hård magt over sig, forekommer det faktum at landet ”står i skyggen” af USA, samtidig også at begrænse dets armbevægelser. Sagt på en anden måde, virker det som at Rusland mere eller mindre bevidst har inkorporeret en slags flerstrengt realismestrategi i dets udenrigspolitik. En strategi der bestemt virker til at indeholde elementer af såvel klassisk realisme som neorealisme (national sikkerhed / overlevelse, egeninteresser etc.), men som også forekommer at indeholde pragmatiske - eller måske mere rammende - ad hoc baserede elementer.

For at illustrere sidstnævnte synspunkt er Rusland - hvor meget det end måtte ønske at ville fremstå og operere som stormagt - afhængig af andre for i givet fald at kunne opnå dette. Et godt eksempel har været, hvad en tidligere dansk udenrigsminister har kaldt ”*en gennemskuelig og primitiv del og hersk taktik*” (Ellemann 2009). En taktik, hvor de russiske ledere med enkelte værktøjer har spillet de internationale aktører, om ikke direkte ud mod hinanden, så effektivt udnyttet deres indbyrdes uenigheder. Dette har vist sig i NATO regi med diskussionerne om optagelse af Ukraine og Georgien og i EU regi omkring energispørgsmålene. Områder hvor Rusland har opbygget et tæt og strategisk partnerskab med lande som Tyskland, Frankrig og Italien, hvilket ofte har besværliggjort international konsensus i disse spørgsmål.

3.2. En uventet drejning?

Den tidligere nævnte vurdering, at Putins og Medvedevs 2007 og 2008 markeringer - mere eller mindre - virker til at være røget i de internationale mediers glemmebog (s. 32), blev om ikke bekræftet, så fik den ny næring den 4. maj 2010, hvor den russiske udgave af ugemagasinet Newsweek udkom med en interessant artikel. Journalisterne var kommet i besiddelse af en helt ny russisk erklæring med titlen ”*Et program for effektiv udnyttelse af udenrigspolitikken til langsigtet udvikling af Rusland*” (Ritzau 2010). Ægtheden af den tilsyneladende lækkede erklæring, der var stilet til Medvedev

fra udenrigsminister Sergei Lavrov, var ifølge russisk Newsweek blevet bekræftet af unavngivne embedsmænd tæt på regeringen.

Den 70 sider lange erklæring opridser en række indsatsområder, men blandt de mest fremtrædende er eksempelvis et tættere samarbejde med Europa og USA. Samarbejde der udover de venskabelige bånd også skal tiltrække ny teknologi, moderniserings- og investeringsprogrammer til landet. Derudover foreslår erklæringen, at der gøres op med fortidens konfrontative udenrigspolitik og hylder i samme åndedrag Obama og den amerikanske administration for det såkaldte ”transformerende potentiale” i dets relationer med Rusland (White 2010). Et potentiale som Obama bør videreudvikle, men som det militære og efterretningsmæssige etablerement i USA kan forhindre, da dette jævnfør erklæringen stadig er præget af den hårde magtpolitiske tankegang der prægede den tidligere Bush-administration. En administration, der gør at erklæringen dog stadig undsiger USA’s globale dominans, men også en situation og tilstande som Rusland skal søge at undgå med den nye Obama-administration.

At denne udenrigspolitiske erklæring har fået så meget omtale i diverse medier virker helt forståeligt. På baggrund af de russiske leders syn på EU, USA og NATO blot få år forinden, forekommer erklæringen at være indholdsmæssigt yderst interessant, men skal måske netop derfor alligevel tages med et gran salt. Først og fremmest virker den omstændighed, at erklæringen skulle være blevet lækket fra de allerinderste kredse i Kreml ganske kontroversiel. Det indenrigspolitiske billede der har tegnet Rusland de senere år og hvor intet ser ud til at blive overladt til tilfældighederne, forekommer det ikke just som et miljø hvor lækning af fortrolige dokumenter finder sted. Ikke sagt at lækken dermed nødvendigvis er en bevidst handling fra den russiske magtelites side, men andre aspekter gør, at det virker noget mærkværdigt.

Det uomtvistelige faktum at erklæringen er på 70 sider, må alt andet lige betyde at den, så at sige, ikke er skrevet over nat, men har været under udarbejdelse over en længere periode. Dermed kommer erklæringen blot få måneder efter at den nyeste russiske militærdoktrin blev godkendt af Medvedev den 5. februar 2010, hvor netop

NATO's fortsatte udvidelsesprocesser i øst samt USA's planer om opstilling af det omstridte raketskjold samt flere europæiske landes støtte til dette blev betegnet som de primære trusler mod Ruslands nationale sikkerhed (Ritzau / NJ 2010). Det virker derfor også ganske usandsynligt, at Rusland inden for så kort en periode skulle have foretaget en så markant holdningsændring overfor Vesten.

Uanset hvad, forekommer denne lækkede erklæring at være gledet ind sammen med hvad der vurderes som et generelt og lidt ukritisk medie billede af Rusland. Men er denne relativt positive dækning af Ruslands aktuelle udenrigspolitiske stillingstagen virkelig et udtryk for landets oprigtighed? Med de mange kontrastfyldte / forvirrende russiske udmeldinger kan det umiddelbart være svært at finde ud af hvad der er op og ned, men som vil blive forsøgt besvaret i de næste afsnit.

3.3. Delkonklusion

Putins München-tale i 2007 og Medvedev-doktrinen fra 2008 markerede på mange måder et radikalt skifte i Ruslands udenrigspolitiske retorik og ageren over for det internationale samfund. Et skifte der synes at have været under opsejling over en længere periode og som dels tydeliggjorde de russiske ledes stormagtsambitioner og dels blev understreget med krigen i Georgien, de Ukrainsk-russiske "gas-krige" og en bekymrende attitude over for USA og NATO. Den seneste tid har der dog været tegn på en opblødning i denne fremfærd, hvilket den lækkede erklæring var et godt eksempel på. Men den til tider lidt optimistiske vurdering af Medvedev i de internationale medier forekommer også at være på kollisionskurs med det faktum, at netop ham og Putin har kørt et politisk parløb siden midten af 1990'erne. Et parløb der vurderes til at være præget af samhørighed snarere end de uoverensstemmelser, en del journalister og meningsdannere har lagt op til.

4. Forholdet Rusland - USA

Ruslands manglende accept af det amerikanske hegemoni og hvad Putin, under sin tale i München i 2007 beskrev som verdenspolitisk enegang, virker ikke synderligt befordrende for fremtidsperspektiverne de to lande imellem. På fortolkningsmæssigt niveau forekom de skarpe russiske udmeldinger, at skulle ses som kulminationen på den negative drejning de to landes indbyrdes forhold havde taget over de sidste 20 år. En udvikling der har været kendetegnene ved en række uoverensstemmelser, såsom USA's planlagte missilskjold og tilstedeværelse i Centralasien, kritik af demokratiets tilstand i Rusland, Irans atomprogram, krigen i Irak osv.

Under den kolde krig delte USA og Rusland en fælles fortid som verdens to eneste supermagter, men med kommunismens og Sovjetunionens endeligt i Europa bestemt ikke samme skæbne. Ud fra den gængse definition (militær, økonomisk og politisk magt), står USA i dag tilbage som verdens eneste reelle supermagt, mens Rusland - dets vækst og ambitioner til trods - for nuværende end ikke er i nærheden af at kunne udfordre amerikanerne som international magtfaktor. Selv om Rusland vel nok kan ses som værende en stormagt, er stormagtstatusen nok mere af en regional karakter (McCormick 2007: 20). De russiske fokusområder, ser i øjeblikket da også ud til, at ligge regionalt, mere specifikt de to overordnede søjler, som landets geopolitiske og sikkerhedspolitiske fokusområder (en energiressourcebaseret økonomi og det "nære" udland (indflydelsessfæren)) udgør. I samspillet mellem disse søjler, udmeldingerne om at blive taget alvorligt i internationalt regi samt Putins / Medvedevs erklærede mål om en fremtidig, multipolær verdensopdeling med et Rusland som en integreret del af dette (Beresowsky: 2009: 89), må en stor del af kunsten for de russiske ledere derfor formodes at ligge i at forstærke og udbygge disse for landet helt afgørende områder.

Med en århundreder lang stormagtstradition, indledt af Peter den Store i 1700-tallet, ser Ruslands begrænsede internationale indflydelse i dag, derfor også ud til at nage mange russere. Dette gælder ikke mindst Putin, hvis militære og efterretningsmæssige karriere var et produkt af den sovjetiske skole. Ikke dermed sagt, at Putin - på trods af den udvikling han har stået for - ønsker sig tilbage til sovjettidens totalitarisme. Putin

har selv tidligere udtalt at ”den der ikke begræder Sovjetunionens kollaps har intet hjerte, men den der ønsker at genskabe det har ingen hjerne” (Banerji 2008: 282), hvilket synes at bekræfte dette billede. Ambivalensen i sådanne udsagn må alligevel bidrage til at nære international tvivl om et Rusland, hvis reelle hensigter kan virke svære at gennemskue, hvis stormagtsdrømme virker til at være en fast bestanddel af den russiske magtelites tankesæt og hvis ambitioner må vurderes til at række langt ud over den regionale sfære.

4.1. Den amerikanske streg i regningen

Hvor meget de russiske ledere end måtte ønske at vende tilbage til fordums storhed, er vejen dertil dog brolagt med adskillelige forhindringer af amerikansk karakter. Én ting er at Rusland vurderes til at have opgivet at blive en integreret del af Vesten, men især USA virker i den russiske dechifrerings af historiens gang, at stå som den primus motor, der unødigt har blandet sig i russiske anliggender og generelt har haft uvenlige og miskrediterende attituder over for Rusland (Åslund & Kuchins 2009: 101-103). I mange år har synet på og holdningerne til USA i Rusland derfor resulteret i en mere antagonistisk drejning. Såvel koldkrigsminderne, Putins præsidentperiode, men også den økonomiske ”huskekage”, som man i den russiske befolkning oprigtigt mener at USA var ansvarlige for under Jeltsin, har skabt nærmest navlebeskuende og slavofile nationalitetsfølelser.

Selv om nogen har udpeget politikere, regeringen, journalister, russiske analytikere og kulturpersonligheder som den primære årsag til denne udvikling (Shlapentokh 2009), forekommer udbredelsen af anti-amerikanismen i Rusland dog også at skulle ses på baggrund af de to landes vidt forskellige historiske og kulturelle traditioner.

4.1.1. Frihed, autokrati og Huntington

Da Samuel P. Huntington i sin artikel om ”civilisationernes sammenstød” fra 1993 argumenterede for, at indgangen til en ny konfliktfyldt fase i verdenspolitikken ikke længere ville komme til at bestå af ideologiske og økonomiske interesser, men ville blive baseret på kulturelle forskelle (Huntington, 1993: 22), skabte han med sin tese

en ganske interessant debat. Ikke dermed sagt at det kulturelle element var negligeret i det internationale samfunds relationer, men for første gang blev dets relevans sat i et slags system.

Hvis man betragter de senere sammenstød mellem eksempelvis den islamiske og den vestlige verden og den drejning det amerikansk-russiske forhold tog op i 1990erne i almindelighed og i det 21. århundrede i særdeleshed, forekommer det ganske let at tilslutte sig Huntingtons synspunkter. Alligevel vurderes han dog at male med en lidt generaliserende pensel, hvad særligt affærdigelsen af de ideologiske og økonomiske aspekter kontra Ruslands og USA's interesser og position i internationale spørgsmål angår.

Et kig på Ruslands økonomiske afhængighedssituation af olie og gas, må i betydelig grad vurderes som værende et betændt og konfliktfyldt område i forholdet Rusland - USA. Et område hvor russerne længe har opfattet amerikansk indblanding som yderst upassende: Dette være sig USA's syn på Europas mangeårige energiafhængighed af Rusland (se afsnit 6), men også den rolle amerikanerne spiller i Centralasien, hvilket vil blive omtalt senere.

Naturligvis kunne Huntington ikke forudsige historiens gang i 1993, men dér hvor han havde en interessant, om end lidt forenklet pointe, var i den betydelige vægt som han ligesom Fukuyama tillagde Ruslands mulige og globale fremtidsrolle. Jævnfør Huntington, var Rusland en såkaldt splittet civilisation (Huntington 1993: 43-45), der balancerede mellem dets slavisk-ortodokse traditioner og Vestens indflydelse. Særligt med Putin endte denne balancegang i den slavofile vægtskål, men netop Huntingtons samtidige opstilling af den slavisk-ortodokse civilisation som én kulturel enhed med Rusland som bannerfører og det han beskrev som "the West and the rest" (Huntington 1993: 39-41) hvad den vestlige civilisation angik, forekom at være et for unuanceret billede af den faktiske virkelighed.

Nu kunne Huntington jo som sagt ikke forudsige fremtiden, men allerede i starten af 1990'erne var der dels tegn på, at de nye selvstændige østeuropæiske lande ønskede en tættere tilknytning til den vestlige "fællesskabssfære", såsom EU og NATO (se afsnit 5 og 6), og dels tegn på divergerende opfattelser i Europa i forhold til amerikanernes unipolare rolle. At sætte lande som Frankrig og Tyskland i samme civilisationskasse som USA kunne nok forsvares ud fra historiske / demokratiske traditioner, men som det vil blive belyst senere, var der flere faktorer der talte imod denne noget opdeling.

Netop den fokus som Huntington havde på Ruslands fremtid og USA's betydning i forhold til denne, forekom at mangle det historiske og demokratiske aspekt. Et aspekt som ikke udelukkende kan forklare anti-amerikanismen i Rusland, men som har stor betydning i den måde de to lande ser sig selv, hinanden og omverden på. På den ene side står amerikanerne som verdens første demokrati og ser nok på mange måder sig selv som friheden og demokratiets forkæmper. På den anden side står russerne med en århundreder lang autokratisk tradition, der i den russiske optik både er særegent, men også består af klare demokratiske og frihedsmæssige rettigheder. Eksempelvis beskrev Putin i 2005 Rusland som en førende nation når det gjaldt demokrati, frihed, menneskerettigheder, etc., og sågar på forkant med de europæiske standarder (Kanet 2007: 13-14).

At der nok kan stilles spørgsmålstegn ved Putins udlægning af demokratiets udvikling og tilstand i Rusland er én ting, men netop denne overbevisning om egen storhed har gjort USA's indblanding i russiske forhold yderst problematiske. De senere års hårde amerikanske magtudøvelser og tilsidesættelse af helt basale menneskerettigheder med blandt andet Abu Grahیب fængslet og Guantanamo-basen på Cuba, har ikke ligefrem udstillet USA som demokratiets eller retfærdigheden forkæmper, men nok nærmere efterladt et hult indtryk hos lederne i Kreml. Et sammenstød af en nærmest moderne ideologisk proportion, som altså kulminerede med Putins og Medvedevs 2007 / 2008 erklæringer, men som umiddelbart ser ud til at have taget en ny, positiv drejning med Obamas tiltrædelse.

4.2. USA's nye kloge magt

Med Obamas nye udenrigspolitiske linie over for Rusland og det amerikanske forslag om at genstarte de indbyrdes relationer, tegner der sig et ret interessant billede. Den kompromissøgende realpolitik og det som udenrigsminister Hillary Clinton, under sin godkendelsestale i det amerikanske senats udenrigskomiteé i januar 2009, beskrev som klog / intelligent magt og diplomati (Krasnik 2009), kan umiddelbart ses som positive signaler og bør vel vække genklang i Kreml på baggrund af de to landes forhold op til nu. Fortidens ”synder” og særligt et meget anspændt forhold under Bush junior - hvor den hårde amerikanske magtudøvelse og dogmet om ”man enten var med USA eller imod USA” - bidrog givet ikke til at aftrappe anti-amerikanismen i Rusland.

På den baggrund kan man vel påstå, at Obama har haft ”let spil” hvad forbedringen af forholdet til Rusland vedrører. Det forekommer plausibelt at hævde, at hvor der under Bushs og Putins præsidentperioder opstod et højdepunkt af gensidig fordømmelse og kritik, så er dette med Obama og Medvedev på ingen måde fordultet, men på retræte. At denne udvikling primært må antages at skyldes Obamas nye kurs over for Rusland blev så sent som i april 2010 tydeliggjort, da Medvedev med åbenlys hentydning til Obamas forgænger, understregede at han (Medvedev) satte pris på, at amerikanerne nu igen havde fået en ”tænkende præsident” (Benen 2010).

En ting er, at den russiske leder med sin udtalelse distinkt tilkendegav Ruslands syn på forholdet under Bush, men mindst lige så interessant at russerne med Obama nok føler at det igen bliver taget seriøst og med på råd på den internationale scene, hvilket den lækkede udenrigspolitiske erklæring også forekom at markere. Det helt afgørende spørgsmål er så hvilken betydning og hvilken retning den nye, tilsyneladende positive kurs vil tage i den kommende tid?

4.2.1. En umiddelbar begejstring?

Inden afrejsen til det første officielle statsbesøg i Moskva i juli 2009, havde Obama kraftigt signaleret sine intentioner om at videreføre Bushs kompromisløse kurs over for Rusland på to områder; Ukraine og Georgiens ønsker om NATO-medlemskab

samt missilforsvarsskjoldet i Tjekkiet og Polen (Burcharth 2009). At Medvedev - de klare udmeldinger til trods - så alligevel et år efter omtaler hans amerikanske modpart i så positive vendinger, kan det derfor vække undren.

Umiddelbart må Medvedevs imødekommenhed antages at være følgeresultatet af det politiske samarbejde, der synes at være opstået mellem Obama og Medvedev i denne periode. En ganske interessant periode som både har været kendetegnet ved en række indbyrdes politiske aftaler, hvor særligt en ny nedrustningsaftale og en fælles kurs i forhold til Iran bør nævnes, men omvendt også en periode hvor USA's kloge magt har efterladt et indtryk af ikke at have været så klog endda. En påstand der skal ses i forhold til det amerikanske missilskjoldet i almindelighed, og Ruslands selvudråbte indflydelsessfære i særdeleshed.

Siden dets spæde start i 1980erne med Reagans stjernekrigsprojekt, har USA's ønske om at opstille et raketskjold i Europa været en næsten fast bestanddel af amerikansk udenrigspolitik. At Obama siden sin klare udmelding omkring raketskjoldet inden sit statsbesøg i Moskva i juli 2009, både har aflyst projektet, sat det på standby og nu senest har tilbudt Rusland at blive en aktiv del af det (jv.dk / Ritzau 2010), kan virke noget inkonsekvent. En lidt slingrende kurs, de internationale medier ikke har påpeget og som måske skal ses i lyset af den almene glæde over den nye "ensretningspolitik" som Rusland og USA har indledt.

I den amerikanske administration mener man nok ikke, at der har været nogen form for slinger i valsen i forhold til Rusland. Den er slet ikke i tvivl om, at den venligere fremgangsmåde over for russerne har resulteret i et betydeligt politisk udbytte (Burns 2010). En antagelse der bekræfter den øjeblikkelige status i det russisk-amerikanske forhold, men som vurderes at være lidt forhastet. Den klassiske talemåde om ikke at sælge skindet før bjørnen er skudt, kan have en snert af lidt pessimistiske undertoner, men skal netop ses på grund af USA's nye udenrigspolitiske kurs over for Rusland og ikke på trods af.

Obamas beundringsværdige idealisme om såvel en atomvåbenfri verden og *ikke*, som tidligere, at involvere sig i andre landes interne anliggender, kan let udvikle sig til det nogen har kaldt ”en naiv politisk nocturne” (Forsby 2010). At Rusland - USA nærmer sig hinanden inden for enkelte områder, betyder nødvendigvis ikke at den kloge magt dermed også er kompatibel i forhold til Rusland proklamerede indflydelsessfære, nok snarere tværtimod. Netop synet på interne anliggender / privilegerede interesser, som Putin og Medvedev fremlagde i 2007 / 2008, kan med Obamas nye linie uforvarende give Rusland det albuerum det behøver for at stramme grebet i dets ”baghave”.

4.3. Ruslands ”nære” udland

Den tydelige fokus som Putin og Medvedev har udtrykt omkring indflydelsessfæren må - uanset det aktuelle og på overfladen gode forhold til USA - vurderes til ikke at have ændret sig. Netop denne indflydelsessfære - der i forbindelse med NATO's og EU's mange østudvidelser (se afsnit 5 og 6) blev kraftigt reduceret - virker i forhold til Bush-administrationen at have fået væsentlig mindre fokus under Obama. En antagelse, som da også har fået næring i en række af de mere uafhængige russiske medier, heriblandt den anerkendte russiske netavis Newsru.com, som mener at vide at Medvedev og Obama skulle have indgået en slags studehandel. En studehandel, hvori der spekuleres om Rusland har fået ”carte blanche” til at foretage regimeskifter i både Georgien, Hviderusland og Moldova til gengæld for deres støtte i forbindelse med de iranske sanktioner, (Dalgård 2010a). En spekulation der ligesom episoden i Rjazan i (s. 15-16) må siges at have konspiratoriske undertoner, men som alligevel vurderes at have en ganske interessant pointe.

Det russiske nærområde har de senere år mere og mere efterladt et indtryk af, at være et slags anarkistisk ingenmandsland, hvor etniske, religiøse og politiske konflikter har skabt en ganske betydelig ustabilitet. Netop denne anarkistiske indgangsvinkel var en ganske stor del af de tanker og begreber, som neorealismens fadder, Kenneth Waltz opererede med i sin *Theory of International Politics* fra 1979. Selv om Waltz' værk blev skrevet under datidens internationale bipolare koldkrigssystem, kan man drage

mange paralleller til i dag og ikke mindst Ruslands ”nære” udland (Kaukasus, Krim, Centralasien, Moldova, Hviderusland etc.).

Ifølge Waltz’ var det internationale system præget af anarki, altså uden en overordnet myndighed (Waltz 1979: 88) og derfor havde Waltz statens overlevelse og selvhjælp i fokus. I forhold til Ruslands regionale stormagtsstatus, overlevelse, selvhjælp og ikke mindst interesser i dets indflydelsessfære, virker netop USA’s faldende engagement og økonomiske støtte (Kucera 2010) i dette område som en nærmest udenrigspolitisk ”fribillet” for de russiske ledere.

Hvis man skal kritisere Waltz var det netop den udenrigspolitiske betydning som var en af hans største mangler. Waltz’ teori om international politik udelod ganske enkelt staters gøren og laden (udenrigspolitik) og anså disse som to inkompatible størrelser, hvilket vel de færreste i dag vil give ham ret i. Det paradoksale i denne klare skelnen, var det som Waltz beskrev som ”behavior and outcome” (Mouritzen 1999: 32), altså adfærd og resultat. En formulering der på mange måder illustrerer Ruslands aktuelle fremfærd og positionering i dets nærområde, hvor de russiske ledere i den grad ser ud til at ”smede mens jernet er varmt”, hvilket Ukraine er et særdeles godt eksempel på.

4.3.1. Ukraine

Ukraine der i den grad udgør Ruslands hjerte og sjæl, har længe spillet en absolut nøglerolle i russisk sikkerheds- og geopolitik. Det være sig adskillige konflikter om levering og betaling af russisk naturgas, men også Ukraines flirt med NATO under den provestlige præsident Jusjtjenko, der kom til efter Orangerevolutionen i 2004. At både Bush og Obama klart har tilkendegivet deres støtte til en eventuel ansøgning om NATO medlemskab fra Ukraines side, har længe været et af de største stridspunkter mellem Rusland og USA. At den russiske nations arnested kunne risikere at overgå til ”fjendens lejr” så at sige, var / er noget nær skrækscenariet for Ruslands magtelite, så netop derfor ser Rusland med Janukovitj’ tiltrædelse i februar 2010 da også ud til at have sat alle sejl ind.

Ukraines nuværende, prorussiske præsident Janukovitj har i skrivende stund indledt et yderst tæt parløb med Kreml. Rusland der stort lige siden Orangerevolutionen tog sin fart, placerede adskillige trojanske heste i form af uddeling af russisk statsborgerskab i de russiskvenlige provinser (Libak, interview, 15. januar 2010), har nu skiftet taktik. I løbet af Janukovitj' knap 6 måneder ved magten har Rusland og Ukraine indgået en lang række aftaler af økonomisk, politisk og militær art. For det første har Rusland sat prisen på naturgas ned med 30 %, hvilket var den "belønning" som Ukraine fik for at forlænge den russiske sortehavsflådes lejeaftale i Sevastopol med yderligere 25 år fra 2017 til 2042. Derudover har Rusland nu senest tilbudt Ukraine at sammenlægge det russiske "guldæg" Gazprom med det ukrainske Naftogaz, hvilket umiddelbart kan ses som et fornuftigt energipolitisk samarbejde, men som mere efterlader et indtryk af et Rusland der ønsker at sætte EU og NATO indflydelsesmæssig skakmat i Ukraine.

Nu bør man retfærdigvis sige, at Janukovitj kom til magten i hvad der blev betragtet som et fair og demokratisk valg. Ukraine er et selvstændigt land - der på trods af den politiske uro der er opstået blandt oppositionen på grund af de "russiske tilnærmelser" - suverænt selv kan og skal træffe afgørelser, som man måtte mene tjener landet bedst muligt. Alligevel giver den iver som Rusland ser ud til at have indledt for at gøre dets indflydelse gældende, et meget godt billede af de russiske ledere virker til at sætte ind over en bred kam når de øjner en politisk åbning.

4.3.2. Centralasien

Siden flyangrebet i New York 2001, hvor Putin tilkendegav sin støtte til USA's kamp mod terror og en accept af amerikanske flybaser i Usbekistan og Kirgisistan (Hyde-Price 2007: 153), er der løbet meget vand i åen. Indledningsvis markerede det russisk-amerikanske samarbejde en fælles sikkerhedsinteresse, for så vidt angår kampen mod islamisk terrorisme (tjetjenske oprørere / Al-Qaeda). Men USA's tilstedeværelse i de centralasiatiske regioner har af flere grunde stort set været et irritationsmoment for den russiske magtelite lige siden.

Som allerede nævnt, er Centralasien³ først og fremmest en meget ustabil region. At området er blevet defineret som "Det eurasiske Balkan" (Brzezinski 1997) har også været bevæggrundene for den amerikanske fokus omkring terrorisme, økonomiske og politiske reformer samt udviklingen af områdets energiresourcer. I særdeleshed har det sidste punkt længe haft Ruslands og det internationale samfunds bevågenhed. De centralasiatiske lande sidder i dag på et af verdens største, men endnu ikke udnyttede olie og naturgaslagre (IEA 2008: 32). Et faktum der naturligvis har betydet en enorm interesse fra en lang række udenlandske firmaer og investorer, men dermed også på den front hvor Rusland vurderes at ville slå sine "slag" fremadrettet.

At Rusland på hjemmefronten tydeligt har illustreret, at det ikke ønsker udenlandsk indblanding i energisektoren, må af to specifikke grunde også antages at være målet for Centralasien. Først og fremmest vil Rusland ved at kontrollere de centralasiatiske energiresourcer, kunne indtage en nøgleposition, som leverandør af olie og naturgas til både øst og vest (Europa og Asien). Derudover må det formodes, at selv hvis det skulle lykkes Rusland at tiltrække de mange udenlandske investeringer der er lagt op til, så har dette alt andet lige meget lange udsigter. Ruslands stormagtsambitioner er med andre ord næsten udelukkende bundet op på landets salg af energiresourcer, og her spiller Centralasiens undergrund en helt afgørende rolle.

Der er da også tegn på, at Rusland muligvis har haft en finger med i spillet omkring den øjeblikkelige politiske uro i Kirgisistan. At Putin mødtes med Ternir Sariev, den kirgisiske oppositionsleder dagen før optøjerne startede 7. april (Feifer 2010), peger i en mistænkelig retning. At Rusland hurtigt var ude at anerkende og i øvrigt har ført en række tætte samtaler med den nye regering, virker også mistænkeligt, men udgør endnu en gang ikke et fældende bevis. Uanset hvad, tegner der sig med den russiske positionering i både Ukraine, Centralasien og Georgien (se afsnit 5), et bekymrende billede og særligt vurderes USA at kunne få afgørende betydning.

³ Udover Usbekistan og Kirgisistan, består den centralasiatiske region af Tadsjikistan og Turkmenistan

Hvis ikke Obama i sin nye kurs over for Rusland, også begynder at tilføje en mere quid pro quo attitude, kan udviklingen let vende. I stedet for den fokus og nærmest insisteren på at opbygge et godt forhold til russerne - hvilket den lidt penible spionsag var et godt billede på - burde USA måske nok overveje også at stille krav til russerne. Omvendt står Obama også med meget store politiske udfordringer hjemme i USA, og i særlig grad er den amerikanske økonomi hårdt ramt i øjeblikket. Dette skyldes ikke bare finanskrisen, men også den politik Bush Junior stod i spidsen for, hvilket blandt andet indebærer enorme skattelettelser til den bedre stillede del af amerikanerne og ikke mindst den amerikanske krigsøkonomi.

Af samme grund forventes USA's statsunderskud at nå svimlende \$ 1500 mia. i 2010 (Munch 2009), hvilket ikke bare betyder, at Obama vil foretage enorme besparelser i det amerikanske forsvar, men også vil blusse ned for det internationale engagement. En politik der ser ud til at forplante sig ikke bare med tilbagetrækningen fra Irak, men også USA's og NATO's såkaldte exitstrategi fra Afghanistan i 2014 / 2015.

Summa summarum har Rusland med Obama fået væsentligt bedre kort på hånden i forhold til indflydelsessfæren. Selv om de amerikansk-russiske relationer bestemt ser ud til at være blevet væsentligt forbedret, vurderes den amerikanske politik over for Rusland også at være lidt for godtroende. Putins og Medvedevs erklæringer i 2007 og 2008 må og bør - ikke med de tendenser, der tegner sig i det russiske nærområde - gå i glemslens grav i Washington, hvilket det dog ser mere og mere ud til.

Det som nogen med henvisning til henholdsvis Medvedev og Putin har beskrevet som et good cop - bad cop spil (Bonde 2010) overfor omverden / USA, vurderes at være en meget præcis skildring. Rusland fremfærd i nærområdet den seneste tid, virker til kun at pege i én retning: dominans og dermed bekymrende fremtidsperspektiver (se afsnit 8).

4.4. Delkonklusion

Ruslands har i mange år haft en noget anstrengt forhold til USA, hvilket Putins tale i München var et tydeligt bevis på. En udvikling der dog synes at have vendt med Obama, der umiddelbart ser ud til at have indledt et særdeles godt politisk samarbejde med Medvedev. Såvel de to landes nye nedrustningsaftale som den fælles kurs over for Iran, bør alt andet lige ses som positive signaler, men den noget generelle glæde som de nye tilnærmelser har afstedkommet i både Washington og det internationale mediebillede, forekommer noget forhastet.

Den nye udenrigspolitiske kurs / kloge magt som Obama har indledt over for Rusland virker samtidig noget godtroende, hvilket Rusland i øjeblikket ser ud til at udnytte i dets nærmiljø. Mens USA på den ene side trapper det udenrigspolitiske engagement ned, vurderes Rusland til at gøre det næsten modsatte. Særligt i Ukraine har Rusland positioneret sig stærkt, men også i Centralasien er der tegn på at Rusland forsøger at gøre sin indflydelse gældende. En indflydelse der mest af alt virker til at foregå i det skjulte, men som vurderes til at kunne ændre sig, hvis ikke USA og Obama tager dets politik over for Rusland op til revision, hvilket der ikke er meget der tyder på.

5. Ruslands forhold til NATO

Ruslands forhold til NATO har længe været anstrengt og nærmest proportionalt med landets egen udvikling de sidste to årtier, har også synet på militæralliancen taget en bekymrende drejning. For de russiske ledere står NATO både som USA's forlængede arm og som en organisation, hvis mål er at isolere og forhindre Rusland i at genrejse sig som international magtfaktor. Et syn der kan forekomme lidt forenklet og ude af takt med virkeligheden, men som bør ses på baggrund af alliancens genese og særligt den indvirkning NATO har haft på russisk sikkerhedsopfattelse siden 1999.

Som udgangspunkt skulle NATO, fra dets oprettelse i 1949, da også fungere som et amerikansk sikkerhedspolitisk værn mod det daværende Sovjetunionen. Med denne funktion for øje, udvidede alliancen i løbet af de 40 koldkrigsår der gik fra oprettelsen til murens fald i 1989, sig kun fra 12 til 16 medlemslande. Udvidelser der geografisk set kun blev foretaget i sydøstlig retning med Tyrkiets og Grækenlands optagelser i 1952, men det var dog Vesttysklands ditto i 1955, der både symbolsk og konkret kom til at markere en stor betydning for såvel den amerikanske indflydelse på europæiske anliggender som sovjetisk sikkerheds- og forsvarspolitik. Ikke alene blev jerntæppet endegyldigt sænket over Europa, men afstedkom samme år også et militærstrategisk modsvar, da Sovjetunionen med lydlandene i Østeuropa oprettede Warszawa-pagten.

5.1. Det tyske *deja-vu*

Berlin-murens fald i 1989 og Warszawa-pagtens opløsning afstedkom ikke bare et nyt ideologisk verdensbillede, som eksempelvis Fukuyama formulerede det. Afslutningen på den kolde krig betød også, at der blev sat spørgsmålstegn ud for realismebegrebet og hvorvidt dets teorier og præmisser i international politik var anvendelige længere (Allan & Goldmann 1995: 5-11). De store sikkerhedspolitiske "verdensforandringer" gjorde, at Sovjetunionens anstrengte forhold til NATO i almindelighed og til USA i særdeleshed nu var på vej ind i en helt ny og nærmest epokegørende fase. En fase der gjorde det naturligt at NATO's fremtidige profil og betydning også måtte diskuteres. Blandt andre vurderede Kenneth Waltz i 1990, at NATO's overordnede fundament var forsvundet og at alliancen som institution med tiden ville dø ud (Gheciu 2005:

211). En antagelse som historiens gang dog skulle vise sig at pille fra hinanden og igen kom Tyskland til at spille en ganske væsentlig rolle.

5.1.1. En genforening og et løfte

I forbindelse med 2 + 4 forhandlingerne⁴ op til den tyske genforening i 1990, blev der efter sigende indgået en ”gentlemanaftale” (Smith 2006: 94) mellem Gorbatsjov og Vestens ledere, hvor man fra NATO’s side skulle have accepteret et sovjetisk ønske om *ikke* at udvide militæralliancen i Østeuropa.

Da genforeningsaftalen blev underskrevet i Moskva den 12. september 1990, fremgik følgende sikkerhedspolitiske hovedtræk af slutdokumentet (Bender 1990: 119-121):

- Det forenede Tyskland kan frit vælge alliance og dets grænser godkendes endegyldigt.
- Det forenede Tyskland bekræfter at der kun vil udgå fred fra tysk jord, og at det ikke vil forberede angrebskrig.
- Der må ikke stationeres udenlandske NATO-tropper, atomvåben eller apparaturer til atomvåben i det tidligere DDR.
- Sovjetiske tropper vil være ude af det tidligere DDR ved udgangen af 1994.

Den endelige genforeningsaftale var interessant ud fra to perspektiver. Først og fremmest forekom aftalen at være kulminationen på den politiske samhørighed, der var opstået mellem Vesttyskland og Sovjetunionen. En samhørighed der ikke bør undervurderes og som blandt andet er opstået på grund af det man i Tyskland kalder *vergangenheitsbewältigung* (Chivvis & Rid 2009: 114-115). I særdeleshed den tyske fortid, hvor Hitlers fremfærd i Sovjetunionen afstedkom over 20 millioner dræbte russiske statsborgere (soldater og civile), er noget de tyske ledere virker til at have inkorporeret i forhold til deres politik over for Rusland lige siden. Det har givet sig udslag i en ganske afdæmpet kritik af såvel demokratiets udvikling i Rusland som på

⁴ Østtyskland, Vesttyskland + USA, Sovjetunionen, Storbritannien og Frankrig (BRD og DDR var officielt stadig besat i 1990)

energiområdet (se kapitel 6), hvor de to lande har et tæt samarbejde. Denne nærmest historiske og politiske forbrødring har skabt en stærk tysk-russisk alliance, som altså kan spores tilbage til 1990, hvor det Tyskland med genforeningsaftalen opnåede at få stort set alle ønsker dets igennem.

At genforeningsaftalen derudover tydeligt skitserede Sovjetunionens standpunkt med hensyn til den uønskede tilstedeværelse af NATO-soldater i det tidligere DDR, var yderst interessant i forhold til "gentlemanaftalen". Lige siden det angiveligt blev indgået, har det mundtlige løfte været genstand for megen debat (Kluschmann et. al 2009). Uanset hvad man måtte tro eller mene i denne sag, så skulle løftet og de i Vesten kontra Rusland vidt forskellige tolkninger af det, vise sig af få stor betydning for russernes sikkerhedspolitiske verdensbillede.

5.2. Historiens ommøblering

Af de problemområder som hurtigt viste sig at forværre forholdet NATO - Rusland, var den helt ekstraordinære historiske udvikling, der fandt sted op gennem 1990erne. Sovjetunionens opløsning i 1991 gjorde det klart, at mange af de nye og selvstændige østeuropæiske lande - med deres uheldige historiske erfaringer - stadig anså Rusland som en mulig trussel (Antonenko & Giegerich 2009: 14-15) og derfor søgte om at blive optaget i alliancen. Af samme grund ønskede NATO at tage Rusland med på råd i forhold til de nye sikkerhedspolitiske spørgsmål de gamle sovjetrepublikkers flirten med alliancen afstedkom. Med Partnerskab for Fred (PFP) i 1993 forsøgte man dels at balancere denne udvikling ved at imødegå de russiske sikkerhedsinteresser og dels at åbne for NATO-medlemskab for de Øst- og Centraleuropæiske lande, hvilket altså også inkluderede Rusland (Donaldson & Noguee 2009: 240-241).

I Rusland var koldkrigsstigmatiseringen af NATO dog stadig udtalt blandt Jeltsins militære rådgivere, der i stedet pressede på for at få militæralliancen underlagt OSCE, hvilket blev pure afvist af NATO. I stedet for forsøgte man med NATO-topmødet i Madrid i 1997 - hvor optagelsen af Polen, Tjekkiet og Ungarn var på dagsordenen - sig med hvad der vel kunne betegnes som et kompromis med den såkaldte "NATO-

Russia Founding Act". Formålet med denne hensigtserklæring var ikke nødvendigvis at opnå Ruslands fulde accept af en udvidelse i det postsovjetiske rum, men derimod søge samarbejdets vej ved at tilbyde Rusland en større indflydelse.

Den eventuelle udvidelse mod øst og de indledende optagelsesforhandlinger med Polen, Tjekkiet og Ungarn, var dog også genstand for megen debat i USA. I juni 1997, havde en række tidligere ambassadører, senatorer og udenrigs- og militære eksperter i et åbent brev til præsident Clinton, udtrykt deres bekymring over den planlagte udvidelse af NATO (Jackson & Sørensen 2007: 83-85). Ifølge denne bekymring, kunne en udvidelse i det postsovjetiske rum ikke alene tolkes som en bevidst aggression i Rusland, men kunne også skabe en uholdbar situation grundet mange af disse landes tætte bånd til Rusland. Ikke dermed sagt tætte bånd i en positiv forstand, men en tilknytning som går tilbage til perioden under Stalin, hvor der helt bevidst blev "eksporteret" - eller nok mere rammende - deporteret russere overalt i det sovjetiske imperium (Dakhshukaeva 2004). En historisk og befolkningsmæssig problematik som er evig aktuel og som da også blev understreget i det 4. og 5. princip (forsvare egne borgere / indflydelsessfæren) i Medvedevs doktrin (s. 29-30).

Ydermere ville en udvidelse kunne skabe et problem omkring Atlantpagtens artikel 5 (populært kaldet "Musketereden"), hvor et angreb på ét NATO-medlem blev betragtet som et angreb mod hele alliancen og artikel 6, som omhandlede NATO's geografiske forsvarsforpligtigelse (Nordamerika og (vest)Europa)) og hvorvidt man kunne udføre militære operationer uden for dette "out-of-area" (Ringmose & Rynning 2009: 1-3).

5.2.1. 1999 → En grænse bliver krydset

Med NATO's første østudvidelse i 1999, hvor Polen, Tjekkiet og Ungarn efter års debat blev endelig optaget, var der så at sige ingen vej tilbage. At NATO havde brudt det som Rusland anså som et utvetydig indgået løfte fra 1990 (gentlemanaftalen) og samme år havde indledt operationen i Kosovo-Serbien konflikten - vel at mærke uden at konsultere Kreml - intensiverede blot de russiske leders syn på sikkerhedspolitik

som et nulsumsspil og gav anti-vestligheden hjemme i Rusland endnu et nøk (Møller, interview, 10. marts 2010).

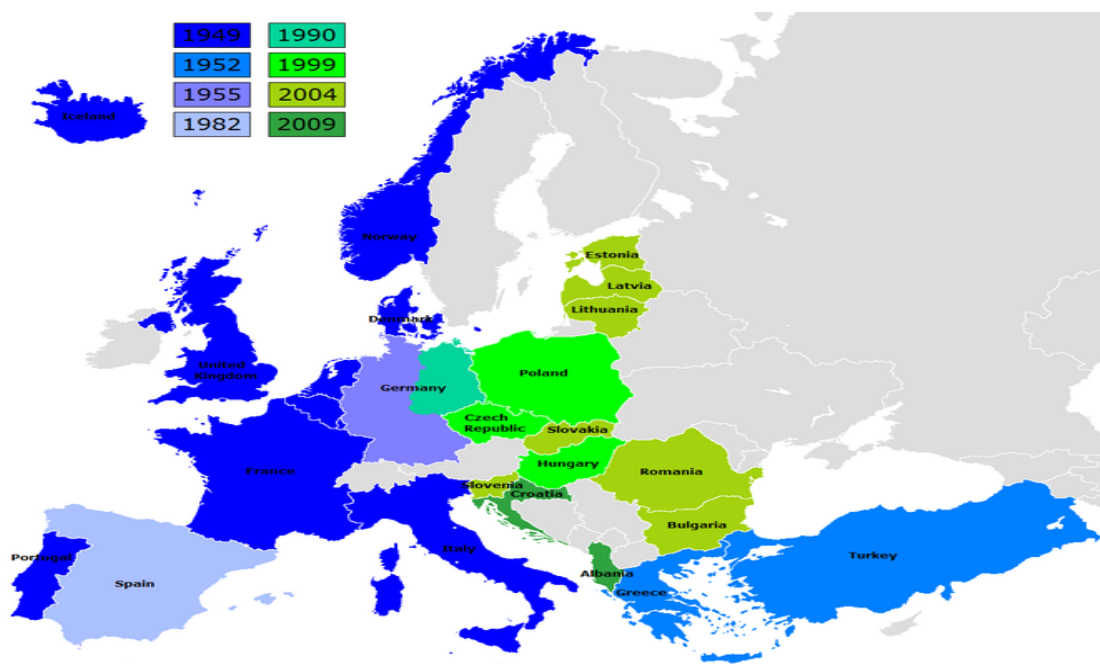
Den megen debat op til denne historiske udvidelse virkede på mange måder ganske vedrørende, men at kritisere forløbet som ”*en politisk fejl af historisk betydning*” (McCgwire 1998), forekom dog at være noget unuanceret. Den til tider ensidige fokus på Ruslands mulige reaktion på NATO’s udvidelser og hvad der nærmest blev set som en åbning af Pandoras æske i sikkerhedspolitisk forstand, udelod et afgørende element: De nye optagede medlemslande var for første gang i mange år *selvstændige* enheder, der suverænt selv kunne træffe egne valg og altså i denne forbindelse ønskede en sikkerhedsgaranti fra Vestens side. Sagt på en anden måde, ramte Kenneth Waltz’ ord 20 år tidligere, om at stater primære mål er at maksimere deres sikkerhed (Waltz 1979: 118) plet hvad NATO’s betydning i denne periode angik.

NATO’s nye rolle, de militære operationer på Balkan i midten og slutningen af 1990erne samt alliancens første østudvidelse, betød også at Artikel 5 (musketereden) havde fået en ny betydning, men de efterfølgende konflikter i Irak og Afghanistan resulterede også i, at Artikel 6 (out-of-area) ikke længere dækkede det euroatlantiske område, men nu var blevet globalt. Om dette eksplicit medvirkede til at bekræfte den russiske magtelite i, at NATO’s overordnede formål var at knægte og isolere Rusland i en international kontekst kan nok diskuteres. Dog forekommer det plausibelt at påstå at den slavofile og anti-vestlige retorik som Putin intensiverede i forhold til USA og NATO i disse år, blot betød at russerne gjorde sig selv en bjørnetjeneste, der bidrog til at sende endnu flere af de tidligere vasalstater i armene på militæralliancen.

5.2.2. Flere udvidelser og et sikkerhedsdilemma

Som det fremgår af figur 5.2.2. betød NATO’s østudvidelser i 2004 og 2009, at alliancen nu udgøres af 28 medlemslande. Rusland er med få undtagelser dermed blevet omkranset af NATO og man kan vel godt sige, at landets sikkerhedspolitiske isoleringsprofeti dermed er gået i ”opfyldelse”.

I forhold til de kritikpunkter, der op til NATO's første udvidelse i 1999 var blevet rejst i USA, blev der i særdeleshed fokuseret på den isolation som ikke-optagede Øst- og Centraleuropæiske lande i givet fald ville kunne havne i. En problematik der var centreret omkring et yderst eksistentielt paradoks i internationale relationer, nemlig det såkaldte sikkerhedsdilemma: En klassisk sikkerhedsopfattelse, som 1600-tallets førende realist Thomas Hobbes opererede med og som udgøres af det dilemma, der opstår når en stats bestræbelser på at gardere sig mod en ydre trussel vil blive opfattet af andre stater som en trussel imod dem, og som de derved selv vil søge at gardere sig imod (Jackson & Sørensen 2007: 66). Med andre ord, når tidligere sovjetrepublikker vil gardere sig mod Rusland ved at søge optagelse i NATO, vil Rusland opfatte dette som en trussel imod dem selv og gardere sig imod denne trussel (NATO).

Figur 5.2.2.: NATO's geografiske udvidelseshistorik

Nu bør det retfærdigvis siges, at Hobbes' tanker var et produkt af hans samtid, hvor krige, ufred og alliancer var normalbilledet og hvor eksempelvis den religiøse 30-års krig (1618-1648) mellem protestanter og katolikker hærgede. Dilemmaet virker dog evigt aktuelt, hvilket - og på trods af den imødekommenhed Rusland for nuværende

ser ud til at have indledt over for NATO - i særdeleshed ét land må formodes at kunne skrive under på, nemlig det kaukasiske Georgien.

5.3. Georgien

I mange år har Georgien i den grad været landet, der har modsat sig Ruslands kontrol og indflydelse, men samtidig også det land der har synliggjort den russiske politik og interesser i dets selvudrømte interessesfære.

Ikke alene har Georgien ført en decideret anti-russisk politik, men har også ønsket en tæt tilknytning til Vesten, hvor i særdeleshed NATO-medlemskab har stået øverst på landets dagsorden. Georgien er, sammenlignet med dets naborepublikker, væsentligt længere fremme i demokratisk og udviklingsmæssig forstand, og samtidig gør landets geografiske placering det velegnet som effektiv transportkorridor af gas og olie uden om Rusland (Mitchell 2009: 88). To betydelige grunde, der vurderes at have bidraget til Vestens støtte af landets NATO-ansøgning. En støtte der må formodes at have fået den georgiske præsident Saakashvili til at føle sig nærmest usårlig i august 2008, da han indledte angrebet på Georgiens uoplagede provins Sydossetien.

5.3.1. Georgien-konflikten: NATO's akilleshæl?

Med den 5 dage lange Georgien-Rusland krig, blev ikke bare Vesten taget på sengen men konflikten fik også stor symbolsk betydning for russernes positionering i dets nærområde. Ikke alene gjorde Rusland med dets intervention det klart for enhver, at de var parat til at skride ind militært, hvis de fandt det nødvendigt, men at en officiel EU-rapport 14 måneder senere placerede det endelige ansvar for at konflikten blev udløst på Georgien (Prasz 2009), var bestemt også vand på Ruslands mølle.

Uanset hvad man måtte mene om rapportens konklusioner, virker to ting at stå fast her knapt to år efter konfliktens afslutning: 1) Georgiens ansøgning om medlemskab af NATO er mere aktuel end nogensinde før. 2) Risikoen for en ny russisk-georgisk konflikt må stadig vurderes som ganske stor. Det vil nok ikke være en overdrivelse at påstå, at de russiske ledere længe har betragtet Saakashvili som nærmest en yndling af

Vesten, men bestemt også som den persona non grata man nok mest af alt ønsker at få fjernet fra det nærpoltiske landskab. En vurdering der har fået næring af det faktum, at Putin over en længere periode har ført tætte samtaler med oppositionspolitikere fra Georgien (Dalgård 2010b).

I forlængelse af de russisk-amerikanske tilnærmelser, hvad der mest af alt ligner et åbenlyst forsøg på at inddæmme Ukraine fra Ruslands side samt den mulige russiske indblanding i den politiske sfære i Centralasien, virker NATO at stå med udfordringer af helt ekstraordinære dimensioner. Den 19-20. november 2010 skal militæralliancen afholde dets næste topmøde i Lissabon og her vil netop Georgiens medlemsansøgning være at finde på dagsordenen. Det helt afgørende spørgsmål er så bare, om NATO har modet og ikke mindst viljen til at åbne op for det såkaldte MAP⁵ over for Saakashvili, hvilket Obama jo indikerede inden sit statsbesøg i Moskva i 2009, eller om Georgiens ansøgning vil blive sat i skyggen af topmødets helt afgørende punkt; En opdatering af alliansens kerne og styringsværktøj, nemlig det Strategiske Koncept fra 1999.

5.4. Koncepter, doktriner & uenigheder

At NATO's strategiske koncept, der mest af alt kan betragtes som alliansens moderne og operationelle udlægning af Atlantpagten fra 1949, trænger til finpudsning er der en del årsager til. Såvel musketereden som det globale engagementsbillede har de senere år skabt store uenigheder blandt de store medlemslande, hvor især USA, Tyskland og Frankrig har haft vidt forskellige synspunkter. Uenigheder som alliansen bør og skal tackle, hvilket da også var en af grundene til, at NATO fik nedsat en ekspertgruppe med USA's tidligere udenrigsminister Madeleine Albright i spidsen.

Ekspertgruppens oplæg og anbefalinger til militæralliansens nye strategiske koncept blev afleveret den 17. maj 2010. Selv om den 58 sider lange rapport nævner en lang række områder, såsom spredningen af masseødelæggelsesvåben, den internationale terrorisme, cyberangreb etc., er det dog især to elementer der springer en i øjnene. Først og fremmest er det yderst bemærkelsesværdigt, at hverken NATO eller det

⁵ MAP: Membership Action Plan. NATO's kriterier / checkliste for optagelse i alliansen.

internationale mediebillende har sat spørgsmålstegn ud for det faktum, at den 4. maj - altså blot 13 dage før offentliggørelsen af Albright-gruppens rapport - blev Rusland udenrigspolitiske erklæring ”lækket”. Som så ofte før, når det drejer sig om de russiske leders ageren og reelle intentioner, er der ingen rygende pistol, men det forekommer dog at være et lidt for tilfældigt sammentræf af datoer.

Derudover peger Albright-rapporten på, at NATO’s engagement i Afghanistan har medført, at alliancens Øst- og Centraleuropæiske medlemslande føler sig overset og derfor selv har indgået bilaterale sikkerhedsaftaler (ledende artikel, Politiken 2010) og (Dempsey 2010). Implicit i dette må formodes at ligge det usikkerhedsmoment, som mange af de tidligere sovjetrepublikker føler over Ruslands aktuelle fremfærd i dets selvproklamerede indflydelsessfære. At Albright-rapporten eksempelvis foreslår at imødegå denne usikkerhed ved afholdelse af flere militære øvelser på østeuropæisk grund, og i samme åndedrag anbefale NATO at udvikle et endnu tættere samarbejde med Rusland, virker mere som et uheldigt tveægget sværd end konkret stillingstagen.

Først og fremmest bør dialog og samarbejde naturligvis gå forud for alt andet, men den tilbageholdende og nærmest magtpolitiske berøringsangst over for Rusland, som både NATO og Albright-rapporten giver udtryk for, ligger på sin vis i forlængelse af de tendenser der også tegner sig i den amerikanske Ruslandspolitik. Ligesom Obamas insisteren på opbygning og udvikling af et tæt og frugtbart samarbejde med Rusland, vurderes også NATO til at være noget ude af trit med virkeligheden. En virkelighed hvor en umiddelbar glæde over Ruslands tilkendegivelser og vestvendte retorik, mere virker til at fungere som sovepille i stedet for agtpågivenhed over for det der ligner en noget omklamrende ”regional udenrigspolitik” fra russisk side i øjeblikket.

5.5. Delkonklusion

I over 60 år har Rusland betragtet NATO som dets største sikkerhedspolitiske trussel. I kølvandet på den kolde krigs afslutning, gjorde blandt andet konflikterne på Balkan det tydeligt at militæralliancen stadig havde en yderst vigtig funktion. Et synspunkt som ikke blev delt i Rusland, der i forlængelse af gentlemanaftalen i 1990 / alliancens

udvidelser fra 1999 og frem, vel nærmest har betragtet NATO som en slags farisæer i forhold til landets selvproklamerede indflydelsessfære. Særligt viste Georgien-krigen i 2008, at Rusland om ikke tillagde en ”hertil og ikke længere” attitude, så markerede konflikten en yderst håndgribelig positionering fra russisk side.

Det kan derfor også forekomme mærkværdigt, at Rusland nu ser ud til at have åbnet op for et nyt og positivt samarbejde med militæralliancen. Et samarbejde NATO ser ud til blindt at imødekomme, samtidigt med at russerne mere og mere vurderes til at gøre deres indflydelse gældende i Ukraine, Georgien, Centralasien. En indflydelse der implicit også har fået NATO’s medlemslande i Øst- og Centraleuropa til at råbe vagt i gevær, men en bekymring som NATO omvendt ikke virker til at tage seriøst nok.

6. Rusland og EU

Et kig på det Europakort som Peter den Store fik udarbejdet for knap 300 år siden (s. 3) vil afsløre at knap 75 % af den russiske befolkning - geografisk set - er europæere. Katarina den Store betragtede Rusland som værende en europæisk stat og selv Putin har understreget, at Rusland var en del af den vesteuropæiske kultur og at hele det russiske folk var at betragte som europæere (Volk 2000: 110).

Det interessante i ovenstående er ikke Ruslands indiskutable geografiske placering i primært Europa, men Putins konstatering om Rusland som værende en del af et europæisk kulturelt værdifællesskab. Dette står i skærende kontrast til det nærmest slavofile mantra af Rusland som en unik historisk og kulturel stormagt, som Putin blot få år senere pointerede igen og igen. Det bør bemærkes, at Putins europæiske "tilnærmelser" faldt i starten af hans første præsidentperiode, hvor Rusland af flere årsager førte en praktisk og velvillig Europapolitik (EU). Årsager der primært var knyttet til det samarbejde, som var blevet indledt med EU op gennem 1990erne, men som også skulle vise sig kontroversielt i energipolitisk henseende.

6.1. 1990ernes samarbejdspolitik

Da Berlin-muren og Sovjetunionen som de tydeligste symboler på Europas opdeling i et øst og et vest faldt i 1989 og 1991, fremstod det europæiske kontinent efter årtier adskillelse igen som én samlet befolkning. Rusland var ikke længere at betragte som en koldkrigsfjende, men som en slags "fjern" slægtning der nu atter vendte hjem til den europæiske familie.

På officielt plan blev relationerne EU og Rusland imellem indgået med den såkaldte Partnerskabs- og Samarbejdsaftale (PCA), der trådte i kraft i 1997 (Prozorov 2006: 3-4). Udover en fælles dialog omkring udvikling af demokrati og menneskerettigheder, indeholdt PCA også en økonomisk samarbejdsaftale indenfor områder som handel og investeringer. Især på det økonomiske område blev EU i noget nær raketfart Ruslands største og vigtigste handelspartner, hvilket tidoblingen af den indbyrdes handel fra € til €85 milliarder i perioden 1995 - 2003 var et tydeligt tegn på (Allison et. al 2006: 8-

9). I samme periode blev EU's rolle og potentiale i international politik tillige set som ganske markant fra Ruslands side, hvilket betød at EU ud fra en strategisk betragtning kunne medvirke til at balancere og sågar fungere som modvægt i forhold til Ruslands relationer med USA og NATO.

6.1.1. Menneskerettigheder og storpolitik

Et område som dog hurtigt viste sig at skabe splid i det EU-russiske samarbejde, var netop dialogen omkring demokrati og menneskerettigheder. EU's visioner om fred, stabilitet og samarbejde, og som var en del af unionens værdigrundlag fra oprettelsen som Kul- og Ståunion tilbage i 1952, var ikke forenelige med det billede der tegnede sig i Rusland. Kritikpunkterne fra EU var mange, men i russisk optik ofte udtryk for en bedreviddende indblanding i hvad Rusland betragtede som rent interne anliggender. Udover den næsten obligatoriske kritik af demokratiets tilstand, blev også Ruslands militære fremfærd i Tjetjenien og mediernes arbejdsvilkår påpeget fra EU's side.

Det frembragte derfor også international undren, da Europarådet højst kontroversielt optog Rusland som medlem i 1996 (Faurby & Magnusson 2000). Siden Europarådets oprettelse i 1949, havde det stået som den nok mest betydningsfulde organisation med hensyn til menneskerettigheder og beskyttelse af disse. Særlig relevant var det faktum at optagede medlemslande - modsat eksempelvis FN's / OSCE's regelsæt - er juridisk forpligtede til at overholde menneskerettighedskonventionen og at eventuelle brud på dette vil blive bragt for Europarådets Menneskerettighedsdomstol.

At Rusland blev optaget - trods dets mange retssager ved selv samme domstol (se s. 22) - blev ganske givet set som en moralsk sejr i Kreml, men af lige så stor betydning var det kompromis Europarådet forekom at have lagt til grund for dets beslutning. Et kompromis, hvor storpolitik og hensynet til dialog så ud til at gå forud for efterlevelse af Europarådets egne regelsæt. Hensyn der til forveksling lignede den lidt slingrende og ikke synderlig konsensus-baserede politik, der også kom til at kendetegne EU's fremadrettede ageren over for Rusland og hvor i særdeleshed de store medlemslande var yderst delte i forhold til måden EU skulle føre "Ruslandspolitik" på. Eksempelvis

foretrak England en hård kurs, hvorimod lande som Tyskland og Frankrig var noget mere anderledes indstillede i deres fremfærd over for Rusland (Kanet 2007: 22). En forskel, der i betydelig grad var baseret på særskilte nationale interesser frem for en fælles EU-linie, og som blev mere åbenbar da EU få år senere åbnede dets dør for nye medlemmer.

6.2. 2004: Udvidelse og disharmoni

Nu forekommer det svært at gisne om specifikke årsager og / eller tidspunkter for det udenrigspolitiske skifte over for EU der fandt sted i Rusland, men meget tyder på at relationerne blev forværret omkring Putins 2. præsidentperiode (2004-2008). Én ting var at NATO i 2004 havde foretaget dets anden østudvidelse, men at EU samme år foretog en så markant udvidelse med optagelse af hele 10 lande, deriblandt 8 fra det postsovjetske rum⁶, var en lige så alvorlig streg i regningen for Ruslands magthavere.

Med ét var interessesfæren, men også den sikkerheds- og geopolitiske bufferzone som de øst og centraleuropæiske lande ifølge Rusland udgjorde blevet kraftigt reduceret. EU's ”indtrængen på de russiske enemærker”, betød et markant kursskifte i Ruslands EU-politik, der af flere nærliggende årsager ikke længere forekom at kunne betragtes som ”business as usual”. For det første var de nye EU medlemslandes bevæggrunde for optagelse - udover attraktive udviklingsøkonomiske incitamerter - det samme som lå bag optagelse i NATO, nemlig distancering til Rusland og et mangeårigt historisk afhængighedsbånd.

Det må antages at Rusland var yderst bevidst om denne stillingstagen, for svaret kom prompte. Rusland udtrykte både deres bekymring over de russisktalende minoriteters rettigheder i primært Estland og Letland, men luftede også en bekymring over mulige eksporttab, hvis de nye medlemslande skulle indføre importtariffer og begrænsninger på russiske varer (Poulsen-Hansen 2004: 110).

⁶ Estland, Letland, Litauen, Polen, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn. (Derudover Malta og Cypern)

For det andet - og selv om en aftale vedrørende Ruslands bekymringer hurtigt blev forhandlet på plads - betød EU's østudvidelse til 25 lande (27 lande med Rumænien og Bulgarien i 2007), at de nye medlemmer med deres førnævnte meget anstrengte fortid til Rusland, nu havde fået en stemme i EU.

Dermed skabte EU's udvidelser på et helt afgørende plan betragtelige politiske uoverensstemmelser, som da også blev forsøgt imødegået med den EU-russiske handlingsplan fra 2005 og de fire såkaldte fælles rum (UM 2007). Fælles rum, hvis formål er at knytte Rusland tættere til EU via mere samarbejde gennem blandt andet ekstern sikkerhed, forskning, uddannelse og som med PCA en øget fokus på de økonomiske relationer.

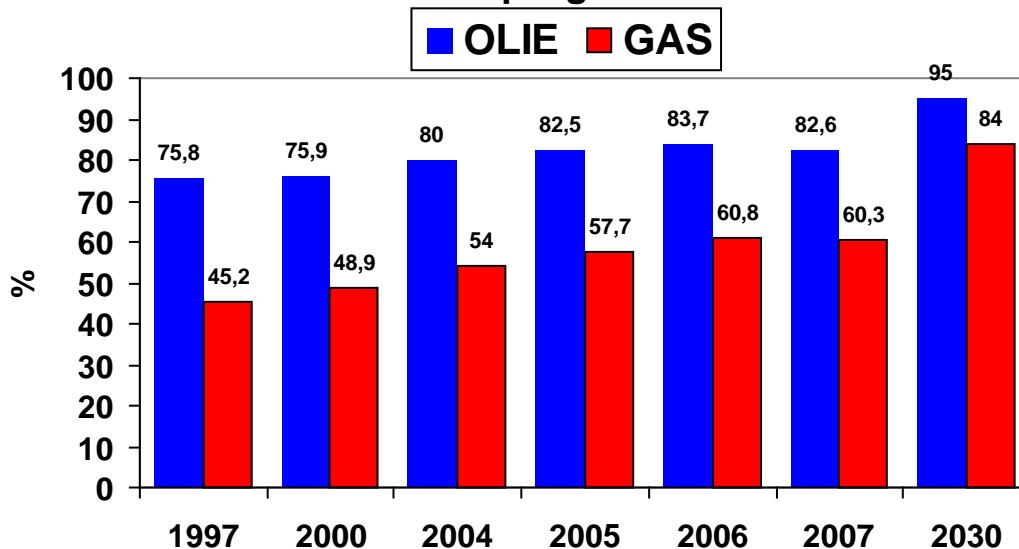
Netop det økonomiske rum og den øgede indbyrdes handel som de to aktører havde haft de sidste knap 10 år afstedkom paradoksalt også, at EU med dets udvidelser på et altafgørende område var blevet endnu mere afhængigt af Rusland: Det energipolitiske område. Selv om store dele af Vesteuropa havde indledt energirelationer med Rusland (USSR) relativt problemfrit tilbage i 1960erne (Perovic et. al 2009: 157), blev dette specifikke samarbejdsområde nu en varm kartoffel.

6.2.1. EU's energipolitiske dilemma

EU's østudvidelser medførte en markant befolkningsmæssig tilvækst på intet mindre end 100 millioner mennesker. Unionen består nu af knap 500 mio. mennesker, men som det fremgår af figur 6.2.1. steg EU's samlede import af olie og naturgas fra dets udenlandske leverandører⁷ blot med henholdsvis 2,6 % og 6,3 % fra perioden 2004 – 2007.

⁷ Udover Rusland får EU dækket energibehovet fra lande som Norge, Algeriet, Nigeria, Egypten etc.

**Figur 6.2.1.: EU's import af udenlandsk energi
1997 - 2007 samt prognose for 2030**

Kilde: 1: Eurostat Energy, transport & environmental indicators, 2009 edition s. 22+24 (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DK-09-001/EN/KS-DK-09-001-EN.PDF). 2: Sprüds & Rostoks 2009: 14.

At en 20 % stigning i EU's "persongalleri" ikke havde samme numeriske indvirkning på energiforbruget, skulle nok ses på baggrund af de nye medlemslandes små - og på dette tidspunkt relativt tilbagestående økonomier - men også i lyset af finanskrisen der tog sin fart i 2007 og hvor EU's økonomiske vækst mere eller mindre stagnerede (Regling 2007: 3).

6.2.2. En fælles afhængighed

Det der dog springer mest i øjnene ved EU's afhængighed af udenlandsk energi, er importprognoserne for 2030, som ikke bare står i skærende kontrast til EU's egne mål om netop at begrænse dets afhængighed af udenlandsk energi (Ryborg 2008), men på grund af et par ganske væsentlige detaljer også fremadrettet peger i retning af endnu større russisk indflydelse på EU's energiområde.

Først og fremmest får flertallet af EU's nyankomne ikke overraskende det meste eller alt deres energibehov (primært naturgas) dækket af Rusland (Mankoff 2009: 13). Én

ting er, at Ruslands andel af EU's samlede forbrug af naturgas dermed er steget til 42 %, men sammenholdt med det faktum, at forekomsterne og udvindingen blandt EU's øvrige leverandører ser ud til at have toppet (Knorring 2010: 75), må betyde følgende:

1. EU kan søge at få dækket det fremtidige energibehov ved at indgå samarbejde med andre energiproducerende lande.
2. EU kan prøve at begrænse dets forbrug af fossile brændstoffer, hvilket man i 2009 lagde op, da man gennemførte Klima- og Energipakken, hvis formål er at øge andelen af vedvarende energi, heriblandt atomkraft, solenergi, vindkraft etc. til 20 % i 2020 (Europa-kommissionen 2009).
3. EU kan / må trods indbyrdes uoverensstemmelser søge at få dets "gordiske energiknude" løst af Rusland, hvis ressourcer åbenbart er enorme (s. 32).

Med hensyn til EU's ambitiøse plan for alternative energikilder (figur 6.2.2.), viser denne allerede et misforhold hvad ønskede målsætninger og den faktiske virkelighed angår.

Figur 6.2.2.: Procentvis andel af EU's samlede alternative energikilder

	2006	2030
Atomkraft / Atomenergi	14.0	10.3
Vedvarende energikilder	7.1	11.8

Kilde: Eurostat - DG TREN Baseline Scenario (Sprüds & Rostoks 2009: 13)

Selv om EU nok ønsker at ændre ved dette billede, virker målet ikke umiddelbart at kunne indfries. Muligvis en pessimistisk vurdering, men en vurdering som skal ses i lyset af EU's manglende evne til at formulere en fælles energipolitik i almindelighed og over for Rusland i særdeleshed. En signifikant splittelse som både har delt EU i to energipolitiske lejre og som - EU's fremtidige energibehov in mente - meget let kan medføre nye spændinger og nye "gas-krige". En dystre prognose, hvor det i stedet for Ukraine nu kan blive Polen og / eller Baltikum, der står for skud: En påstand der skal ses på baggrund af, at disse lande netop ønsker / kræver at EU indgår i energipolitisk samarbejde med andre lande, herunder de kaukasiske og centralasiatiske. En tydelig

markering som Rusland ganske givet hverken kan eller vil acceptere og som det må formodes at de russiske ledere både direkte og indirekte vil forsøge at forhindre.

6.3. Del, hersk og rørledninger

I forhold til Ruslands politik over for EU, virker denne som nævnt både præget af en del og hersk taktik, men modsat landets ageren over for USA og NATO, forekommer den også at være baseret på to nærmest modsatrettede attituder: På den ene side er der ikke meget der tyder på at Rusland tager EU som samlet entitet synderlig seriøst i dag (Møller, interview, 10. marts 2010). EU's politiske system med 27 lande, høringer og udvalg samt langvarige beslutningsprocesser er i forhold til Ruslands som nat og dag, og bliver i den russiske optik vel mest betragtet som uigennemskueligt og ineffektivt.

På den anden side, fungerer EU i den grad også som Ruslands finansieringskilde. Et faktum der må formodes at indgå i landets overordnede energipolitiske strategi(er) og som særligt med EU's 2030 energiprognose in mente, må vurderes at få endnu større betydning fremadrettet. Når udtrykket "Russia incorporated" ofte bliver brugt til at beskrive Ruslands energipolitik over for EU, er det ikke helt ved siden af. Da Waltz i 1979 fremlagde hans mikroøkonomiske teori eller den såkaldte virksomhedsanalogi (Guzzini 1998: 125), blev denne kritiseret for dets lidt forenkede og generaliserende sammenligninger. Ifølge Waltz kunne den måde stater opererede i det internationale system sammenlignes med markedsforholdene for virksomheder. Selv om denne teori dog forekommer at modsige Waltz' anarkistiske begreber, vurderes analogien meget rammende i forhold til statens magt- og overlevelsesinstrumenter (Allan & Goldmann 1995: 99-100), og i særdeleshed Ruslands syn på EU's Nabucco projekt.

6.3.1. Nabucco - et "fælles" EU-projekt

Kombinationen af stigende energibehov og gentagne russisk-ukrainske gaskonflikter, gjorde det klart i både EU og Rusland, at nye leveringsløsninger måtte udarbejdes. I øjeblikket drejer dette sig om tre specifikke rørledningsprojekter; Nabucco som er et EU-projekt der skal levere gas udenom Rusland samt South og North Stream som er russiske projekter, der skal levere gas udenom Øst- og Centraleuropa (se bilag 2).

I forlængelse af EU's manglende evne til at stå i samlet flok på energiområdet, skiller særligt North Stream og Nabucco sig ud. North Stream er et rigtig godt eksempel på, at nationale interesser vejer tungest når det gælder energisamarbejdet i EU, da dette i høj grad må vurderes som et rent tysk-russisk samarbejde.

I denne forbindelse bør der igen stilles spørgsmålstegn ved Medvedevs retorik hvad dialog, åbenhed og samarbejde angår. Konstruktionen af North Stream der skal gå fra den russiske havneby Vyborg til Greifswald i Tyskland, skal udover tysk også passere finsk, svensk og dansk farvand. Af disse havde Rusland og Medvedev kun behov for en dansk underskrift på projektet, da det svensk/finske farvand ligger i den såkaldte økonomiske zone (kontinentalsoklen) og derfor ikke kunne gøre indsigelser eller krav gældende (Knorring 2010: 78-80). Om det var et tegn på respekt er nok så meget sagt, men det er faktum at kun Danmark blev "belønnet" med et officielt statsbesøg af den russiske præsident. En beslutning der ikke ligefrem efterlader et indtryk af gensidig respekt og dialog, men som indikeret flere gange, snarere virker som et Rusland med en altafgørende fokus på energiområdet.

Uanset hvordan man vender og drejer det, er Nabucco-projektet for nuværende det eneste som hovedparten af de øst- og centraleuropæiske medlemslande i EU kan sætte deres lid til. USA der i årtier har udtrykt bekymring over Ruslands indflydelse på Europas energisikkerhed, har med Obama tilkendegivet at ville støtte Nabucco (Galpin 2009). Frygten for at de med North og South Stream forbigåede lande, kan havne i et nærmest prisgivet og energipolitisk ingenmandsland, virker velbegrundet. Obamas støtte til Nabucco er vel mest af alt et forsøg på at få USA's nære allierede Tyrkiet nærmere EU-medlemskab snarere end en uforbeholden "energistøtte" til eksempelvis Polen og de baltiske lande. At Obama kurs over for Rusland derudover er blevet stærkt kritiseret for at være alt for blød i østlandene (Nielsen 2009), vurderes som beskrevet i afsnit 4 da også til at tegne et bekymrende billede.

Ruslands indledende manøvrer i forhold til Nabucco, ser da også ud til at bekræfte det primære argument i Waltz' økonomiske teori, nemlig at staten søger at sikre dets egne

interesser ved at maksimere deres magt (Barkin 2010: 130). Rusland har de senere år først og fremmest forsøgt at overbevise "Nabucco-lande" som Ungarn, Bulgarien og Østrig om, at sig tilslutte det russiske modsvar South Stream (Goldmann 2008: 9-10) og samtidig tilbyde hurtigere og billigere leveringer. At Rusland derudover senest har tilbudt at købe Aserbajdsjans gasreserver (et af leverandørlandene til Nabucco), til en yderst favorabel pris (Charter 2009), har givetvis nok ikke gjort de baltiske lande og Polen mere trygge, snarere tværtimod.

6.4. Delkonklusion

Hvad der på mange måder lignede et godt og frugtbart samarbejde EU og Rusland imellem, forekom hurtigt at skifte karakter med EU's øststudielser fra 2004 og frem. At samarbejdet helt er lagt på hylden er nok så meget sagt, men for nuværende ser Ruslands relationer med EU mere ud til at være af næsten ren økonomisk karakter. De to aktørers indbyrdes energifhængighed har dels udstillet EU's manglende evne til at stå samlet over for Rusland, og samtidig har de russiske ledere mere eller mindre bevidst valgt en del og hersk taktik over for EU.

Med et stigende energibehov i EU de næste mange år, kan Rusland meget vel komme til at stå som unionens hovedleverandør, hvilket særligt Baltikum og Polen kraftigt har opponeret imod. Med North og South Stream projekterne, kan disse lande meget let ende som sorteper i EU's fremtidige energispil, hvorfor de har sat deres lid til det såkaldte Nabucco-projekt. Et projekt der ser ud til at være løbet ind i problemer, som dels skyldes Ruslands åbenlyse modstand og dels skyldes et manglende engagement fra EU's side, hvor egeninteresser virker til at gå forud for fællesskabet.

7. Hovedkonklusion

I forhold til udviklingen og den retning Ruslands rolle i det internationale samfund ser ud til at pege fremadrettet, forekommer Winston Churchills berømte ord om, at *"Rusland er en gåde indhyllet i et mysterium"* stadig at dække landets gøren og laden ganske godt. Rusland er i såvel indenrigs- som udenrigspolitisk forstand en indviklet størrelse, der umiddelbart kan være svær at sætte i en bestemt bås. Som det er forsøgt godtgjort i specialet, er der dog en række faktorer der synes at pege i en bekymrende retning.

På det indenrigspolitiske område, har Rusland været igennem en stormfuld udvikling, der må vurderes at være gået fra skidt til værre. På et helt centralt plan kan man sige, at Jeltsins med indførelsen af reformerne i starten af 1990erne givetvis havde et reelt ønske om at omdanne det russiske samfund i en mere demokratisk retning, men endte i den modsatte grøft. Som en anden supertanker, var Ruslands autokratiske traditioner en noget nær umulig opgave at manøvrere rundt med, hvilket Jeltsin jo desværre selv genskabte med indførelsen af 1993-forfatningen.

Det var og er dog Putin, der i dag virker til at stå som landets absolutte magtpolitiske faktor. Med en god portion held, dygtighed og yderst kontroversielle tiltag, genskabte han Rusland ud fra en bekymrende blandingsmodel af realisme / slavofile elementer. En model der har gjort at Putin nyder en enorm popularitet i befolkningen, men som er foregået på bekostning af demokratiet, der i den grad blev knægtet i hans 8 år som præsident. Med en håndfuld af de såkaldte silovikier, har Putin nærmest skabt en ny form for oligarki, hvor centralmagten i Kreml ser ud til at kontrollere alle dele af det russiske samfund. En magtelite som landets nuværende præsident Medvedev længe har været en del af og som i store træk er den samme, der i dag også repræsenterer Rusland udadtil.

Netop på den udenrigspolitiske front spiller Ruslands anstrengte fortid til USA, EU og NATO stadig en betydelig rolle. Særligt kombinationen af det man i den russiske optik både betragtede som et økonomisk svigt i 1990erne og en senere indblanding i

Ruslands indenrigspolitiske forhold, samt hvad man så som en bevidst aggression med EU's og NATO's udvidelser, må og bør ikke undervurderes.

Derfor kan det undre, at det internationale samfund med Medvedev mere eller mindre ser ud til at tro at Rusland så at sige har skiftet udenrigspolitisk hest midt i vadestedet. Den megen fokus på Medvedevs vestvendte retorik, samarbejdsaftaler med Obama og en næsten forbrødrende "lækket" udenrigspolitisk erklæring, forekommer helt at have overskygget fortidens spor. En fortid der blot ligger få år tilbage og hvor såvel Putins og Medvedevs politiske parløb, München-talen og doktrinen i 2007 og 2008, krigen i Georgien samt de mange energipolitiske magtudøvelser over for Ukraine / EU helt eller delvist synes at være gledet ud i glemslen.

Med den positionering som Rusland sideløbende med landets "flirten" med Vesten i øjeblikket ser ud til at foretage sig i nærområdet (Ukraine, Georgien og Centralasien), tegner der sig mest af alt et bekymrende fremtidsscenario. Der forekommer at være et signifikant misforhold hvad Rusland i en sikkerheds- og geopolitisk kontekst siger og hvad Rusland gør. Den i det internationale mediebillede næsten gængse opfattelse om, at Medvedev og Putin skulle have forskellige ønsker / dagsordener for Ruslands nationale udvikling og internationale rolle, virker ikke til at have hold i virkeligheden. Rusland ser mere ud til at have inkorporeret en slags tostrenget politisk strategi, hvor Medvedev siger det som det internationale samfund gerne vil høre og hvor Putin i den udenrigspolitiske kulisse gør det næsten stik modsatte.

En strategi, der i forlængelse af specialets hypotese altså ikke virker kompatibel med den opblødning som Rusland har indledt med det internationale samfund, men som tværtimod ser ud til at kunne ende op i nye spændinger. En antagelse, der i væsentlig grad er bundet op på de økonomiske fremtidsudsigter for Rusland kontra landets energi- og magtpolitiske markeringer, og som derfor kræver et kig i krystalkuglen.

8. Perspektivering

Med det indenrigspolitiske klima der har tegnet sig i Rusland de senere år, er der flere faktorer der taler imod en generel forbedring af landets relationer med omverden på længere sigt. Først og fremmest er der intet der tyder på, at Medvedev vil være i stand til at kunne diversificere den russiske økonomi, som han har lagt op. Det må vurderes at den udenlandske investeringsflugt fra landet ikke er en enlig svale, men et klart og tydeligt billede på at problemet stikker langt dybere. Ruslands udviklingsmæssige udfordringer hvad det generelle demokrati, ytringsfrihed, domstole, korrupsion etc. angår, forekommer på ingen måde at gå en bedre fremtid i møde, så længe landets nuværende magtelite består.

Udvikling er på et helt fundamentalt plan et andet ord for forandring, men hverken Putin eller Medvedev virker oprigtigt til at ville forandringer eller for den sags skyld lade sig udfordre magtmæssigt ved eksempelvis at åbne op fair og demokratiske valg. Rusland virker med andre ord fuldstændig fastlåst i en slags nærmest evolutionær og autokratisk blindgyde, der forstærker dette speciales formodning om, at de for landet fremtidige fokusområder vil komme til at bestå af dels regional magtpolitik og dels energiressourcer.

De mange forslag om samarbejde og dialog fra Ruslands side, virker mest af alt til at fungere som en sovepille i NATO og i USA. At begge aktører ser ud til at have taget imod den russiske "invitation" kan sagtens retfærdiggøres i en større sikkerheds- og geopolitisk sammenhæng. På den anden side har en række episoder og udmeldinger også efterladt et indtryk af, at man i Washington og Bruxelles måske burde udvise en lidt større agtpågivenhed overfor de russiske ledere. At Rusland med 2008-konflikten i Georgien viste en tydelig vilje og intention om at skride ind militært for at forsvare dets interesser, må og bør indgå i USA's og NATO's tankemønstre. En vurdering der har fået næring af de øst- og centraleuropæiske NATO-landes sikkerhedsbetyrninger i forhold til Rusland, men også på baggrund af Ruslands større og større synlighed i den politiske sfære i lande som Ukraine, Kirgisistan og Georgien.

Særligt virker Obamas politik over for Rusland at være alt for godtroende. Dermed ikke sagt, at Obama skal videreføre hans forgængers hårde og nærmest nul tolerance-magtpolitik over for de russiske ledere. Omvendt virker det som om, at Medvedev og Putin har fået mere og mere plads til at "eksperimentere" i baghaven. En vurdering der, på trods af den lækkede udenrigspolitiske erklæring om det modsatte, meget let kan resultere i konfrontationer i både Centralasien og Georgien. Særligt i forhold til Georgien afhænger meget af de udmeldinger om landets NATO-ansøgning der vil komme op til NATO's næste topmøde i november 2010, men hvis disse går imod de russiske ønsker, virker det ikke utænkeligt at Rusland igen markerer sig magtmæssigt.

Hvad EU angår, tegner der sig et yderst bekymrende energipolitisk billede. De mange egeninteresser har i den grad udstillet en signifikant manglende evne til at gøre fælles front over for Rusland hvad EU's energipolitik angår. Lande som Tyskland, Frankrig, Danmark etc. virker mere til at mele deres egne "energikager" i stedet for at støtte op om lande som de baltiske og Polen hvad Nabucco-projektet angår. Beslutninger der på mange måder er og også fremadrettet forventes at blive klogt udnyttet af russerne, der synes at vil gøre alt for at bibeholde deres energipolitiske magtgreb om EU.

For nuværende er der intet der tyder på, at de russiske ledere vil lukke for gassen til resten af Europa, da Rusland dels har fået "kontrol" over problembarnet Ukraine og dels har været økonomisk hårdt ramt af finanskrisen. Til gengæld virker det dog ret plausibelt at formode, at Nabucco kan gå en bekymrende fremtid i møde. Ruslands indtægtsgrundlag vil blive kraftigt udfordret med Nabucco, hvorfor de vurderes at ville fortsætte med at modarbejde dette "fælles" EU-projekt. Hvis ikke (og det er det ikke meget der tyder på) EU slår i bordet over for Rusland, kan Nabucco meget vel blive yderligere uskudt, eller sågar falde helt til jorden. En fremtidsudsigt der både kan skabe yderligere samarbejdsproblemer internt i EU, men så sandelig også kan medføre bekymrende diplomatiske kriser i internationalt regi.

9. Bibliografier

Allan, Pierre & Goldmann, Kjell (1995). *The End of the Cold War – Evaluating theories of International Relations*. 1. udgave. Haag, Kluwer Academic Publishers Group.

Allison, Roy, Light, Margot & White Stephen (2006). *Putin's Russia and the enlarged Europe*. 1. udgave. Oxford, Blackwell Publishing Ltd.

Andersen, Niels-Jacob (2008). *Medvedev slår et slag for russisk retfærdighed*. Artikel hentet 13. april 2010 fra: <http://www.dr.dk/Nyheder/Udland/2008/12/02/152313.htm?rss=true>

Antonenko, Oksana & Giegerich, Bastian (2009). *Rebooting NATO-Russia relations*. Survival magasinet, april-maj 2009. The International Institute for Strategic Studies.

Aron, Leon (2007). *Russia's revolution – Essays 1989-2006*. 1. udgave. Washington D.C., American Enterprise Institute for Public Policy Research, AEI Press.

Banerji, Arup (2008). *Writing history in the Soviet Union – Making the past work*. 1. udgave. New Delhi, Social Science Press.

Barkin, Samuel (2010). *Realist constructivism - Rethinking international relations theory*. 1. udgave. Cambridge & New York, Cambridge University Press.

Barry, Ellen (2010). *Investigation of jail death is criticized in Russia*. Artikel hentet 11. maj 2010 fra: <http://www.nytimes.com/2010/04/23/world/europe/23moscow.html>

Bender, Johan (1990). *Opbrud i Østeuropa – Fra revolution til revolution*. 1. udgave. Herning, Danmark. Forlaget Systime A/S.

Benen, Steve (2010). *Medvedev appreciates a "thinker" in the oval office*. Artikel hentet 2. juni 2010 fra: www.washingtonmonthly.com/archives/individual/.../023309.php

Beresowsky, Adam (2009). *Forholdet Rusland - USA*. Artikel i udgave nummer 2 af Udenrigs 2009. Det Udenrigspolitiske Selskab.

Bonde, Christen (2010). *Rusland – gas og gåder*. Artikel hentet 22. marts 2010 fra: <http://www.infomedia.dk.esc-web.lib.cbs.dk/ms/GetArticleFull.aspx?outputFormat=Full&Duid=e1e55b0e>

Brzezinski, Zbigniew (1997). *USA og Centralasien – The grand design*. Artikel hentet 4. juni 2010 fra: <http://www.helikon.dk/frame.cfm/cms/id=527/sprog=1/grp=1/menu=1/>

Burcharth, Martin (2009). *Obama signalerer hård kurs inden Moskva-topmøde*. Hentet 8. juni 2010 fra: <http://www.information.dk/196771>

- Burns, Robert (2010). *In shadow of spy case, Clinton in Russia Backyard*. Hentet 3. juli fra: http://bet.com/News/Politics_In_Shadow_of_Spy_Case_Hillary_Clinton_in_Russia_Backyard.htm
- Charter, David (2009). *Nabucco pipeline will ease Europe's dependence on Russian oil*. Artikel hentet 22. juli 2010 fra: http://business.timesonline.co.uk/tol/business/industry_sectors/natural_resources/article5459196.ece
- Chivvis, Christopher S. & Rid, Thomas (2009). *The roots of Germany's Russia policy*. Artikel i april-maj udgaven af Survival. The International Institute for Strategic Studies (IISS). Routledge Journals.
- Dakhshukaeva, Sapiet (2004). *Remembering Stalin's deportations*. Hentet 24. maj 2010 fra: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3509933.stm>
- Dalgård, Per (2010a). *Russisk udenrigspolitik på moderne ny kurs*. Hentet 25. maj 2010 fra: <http://www.information.dk/233544>
- Dalgård, Per (2010b). *Rusland "finlandiserer" Ukraine og Georgien*. Hentet 2. maj 2010 fra: <http://www.information.dk/226554>
- Danks, Catherine (2001). *Russian politics and society: An introduction*. 1. udgave. Essex, Pearson Education Limited.
- Dempsey, Judy (2010). *East Europe feels ignored by NATO, report says*. Artikel hentet 10. juni 2010 fra: http://www.nytimes.com/2010/05/17/world/europe/17iht-nato.html?_r=2
- Ellemann, Uffe (2009). *Del og Hersk: Hvordan skal Vesten håndtere Rusland?* Hentet 28. april 2010 fra: <http://uffeellemann.blogs.berlingske.dk/2009/05/07/del-og-hersk-hvordan-skal-vesten-handtere-rusland/>
- Engesland, Bjørn (2008). *Medvedevs utfordringer*. Artikel hentet 14. april 2010 fra: <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article3623436.ece>
- Europa-kommissionen (2009). *Kommissionen hilser vedtagelsen af klima- og energipakken velkommen*. Pressemeddelelse 23. april 2009. Hentet 19. juni 2010 fra: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/628&format=HTML&aged=0&language=DA&guiLanguage=en>
- Eurostat (2009). *Energy, transport & environmental indicators, 2009 edition*. Hentet 17. juni 2010 fra: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DK-09-001/EN/KS-DK-09-001-EN.PDF
- Faurby, Ib & Magnusson, Märta-Lisa (2000). *Europarådet, Rusland og krigene i Tjetjenien*. Artikel hentet 11. juni 2010 fra: <http://www.kaukasus.dk/publikation13.htm>

Feifer, Gregory (2010). *Russian moves in Kyrgyzstan raise questions over U.S. base*. Artikel hentet 15. maj 2010 fra: http://rferl.org/content/Russian_Moves_In_Kyrgyzstan_Raise_Questions_Over_US_Base/2007784.html

Fogtmann, Christina (2007). *Energiressourcer i et sikkerhedspolitisk perspektiv*. Sikkerhedspolitisk INFO nr. 3 2007.

Forsby, Andreas Bøje (2010). *En nuklear nocturne*. Hentet 13. april 2010 fra: <http://www.information.dk/228525>

Fukuyama, Francis (1989). *The end of history?* Det originale essay fra "The National Interest". Sommeren 1989. Se bilag 3.

Galpin, Richard (2009). *Who needs Nabucco? Only the USA?*. Artikel hentet 12. juni 2010 fra: <http://niqnaq.wordpress.com/2009/06/09/who-needs-nabucco-only-the-usa/>

Gheciu, Alexandra (2005). *NATO in the "new Europe" - The politics of international socialisation after the cold war*. 1. udgave. California, Stanford University Press.

Goldman, Marshall I (2008). *Petrostate – Putin, Power and the New Russia*. 1. udgave. New York, Oxford University Press Inc.

Gray, John (2008). *Vesten er på vildspor*. Hentet 22. februar 2010 fra: <http://www.information.dk/el39316c>

Grøn, Tommy (2008). *Aviser: Russisk valg var en farce*. Internationalt Politiken 3. marts 2008. Hentet fra: <http://politiken.dk/udland/article478129.ece>

Guzzini, Stefano (1998). *Realism in international relations and international political economy - The continuing story of a death foretold*. 1. udgave. London & New York, Routledge Publishing.

Hansen, Flemming Splidsboel (2008). *Russisk udenrigspolitik under Putin – Os eller Dem*. Artikel hentet 13. marts 2010 fra: <http://www.ipmonopolet.dk/old/tema20.pdf>

Huntington, Samuel P. (1992). *The Clash of Civilizations – The next pattern of conflict*. Artikel i udgave nummer 3 / Sommeren 1993 af Foreign Affairs.

Hyde-Price, Adrian (2007). *European security in the twenty-first century – The challenge of multipolarity*. 1. udgave. London & New York, Routledge, Taylor & Francis Group.

IEA/OECD (2006). *Natural gas market review – Towards a global gas market*. International Energy Agency. Paris. IEA Publication Service.

IEA (2008). *Caspian oil and gas - The supply potential of Central Asia and Transcaucasia*. International Energy Agency. Paris. IEA Publication Service.

Izmajlov, Vjatjeslav (2007). *Tre mord på Novaja Gazeta*. Artikel i udgave 1 / 2007 af Udenrigs. Det Udenrigspolitiske Selskab.

Jack, Andrew (2005). *Inside Putin's Russia*. 2. udgave. London, Granta Publications.

Jackson, Robert & Sørensen, Georg (2007). *Introduction to International Relations – Theories and approaches*. 3. udgave. New York, Oxford University Press Inc.

Jp.dk / Ritzau (2010). *Medvedev: Josef Stalin var en forbryder*. Ritzau artikel hentet 23. maj 2010 fra: <http://jp.dk/udland/article2061428.ece>

Jürgensen, Niels (2007). *Putin åbner for comeback i 2012*. Artikel hentet 22. april 2010 fra: <http://jp.dk/udland/europa/article1091069.ece>

Jürgensen, Niels (2010). *Russisk kirke på fremmarch*. Artikel hentet 16. marts 2010 fra: <http://jp.dk/udland/europa/article1635163.ece>

Jv.dk / Ritzau (2010). *Rusland åbner for fælles raketskjold*. Ritzau artikel hentet 11. maj 2010 fra: <http://www.jv.dk/artikel/869602:Udland--Rusland-aabner-for-faelles-raketskjold>

Kanet, Roger E. (2007). *Russia – Re-emerging Great Power*. 1. udgave. Hampshire & New York, Palgrave MacMillan Press.

Klussmann, Uwe, Schepp, Matthias & Wiegrefe, Klaus (2009). *NATO's eastward expansion: Did the West break its promise to Moscow?* Hentet 19. maj 2010 fra: <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=16289>

Knorring, Hans von (2010). *Nord Stream – En bricka i energispelet*. Udgave nr. 1, foråret 2010 i det svenske Internationella Studier. Utrikespolitiska Institutet, Stockholm.

Krasnik, Martin (2009). *Obama og verden: Hård- eller blødkogt?* Hentet 4. maj 2010 fra: <http://infomedia.skoda.emu.dk/ms/Print.aspx?Duid=e162d5cc&listFormat=Full&prin>

Kruse, Simon (2008a). *I lovløshedens land*. Artikel hentet 7. april 2010 fra: <http://www.berlingske.dk/verden/i-lovloeshedens-land>

Kruse, Simon (2008b). *De leger med ilden*. Verden: Hentet 29. februar 2010 fra: <http://www.berlingske.dk/verden/de-leger-med-ilden>

Kucera, Joshua (2010). *Central Asia & Caucasus: Obama administration adopts moderate assistance stance*. Hentet 28. maj 2010 fra: <http://www.eurasianet.org/departments/insightb/articles/eav021010.shtml>

Kupchinsky, Roman (2009). *Gazprom's European Web*. The Jamestown Foundation, februar 2009.

Larsen, Thomas Bindsbøll (2007). *Polonium-210 mordet*. Artikel i udgave 1 / 2007 af Udenrigs. Det Udenrigspolitiske Selskab.

Ledende artikel, Politiken (2010). *USA er svækket i øst*. Hentet 11. juli 2010 fra: <http://politiken.dk/debat/ledere/article1010786.ece>

Levitov, Maria (2010). *Russian Direct Foreign Investment dropped 41 % last year*. Artikel hentet 14. april 2010 fra: <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aoUiYH4E9XzE>

Libak, Anna (2010). *Personligt interview foretaget 15. januar 2010* i Valby. Hele interviewet fremgår af Bilag 3.

Lyne, Roderic, Talbott, Strobe & Watanabe, Koji (2006). *Engaging with Russia – The next phase*. Washington, The Trilateral Commission.

Madsen, Jens-Peter Fage (2003). *Det nye Rusland*. Artikel hentet 23. april 2010 fra: <http://www.forlagetlee.dk/emner/osteurus/nyerusland.htm>

Mankoff, Jeffrey (2009). *Eurasian Energy Security*. Council Special Report nr. 43. CFR (Council on Foreign Relations), New York, Brookings Institution Press.

MccGwire, Michael (1998). *NATO expansion: A policy error of historic importance*. Artikel i Review of International Studies. Gengivet i udgave nr. 6, november 2008 af International Affairs.

McCormick, John (2007). *The European Superpower*. 1. udgave. Hampshire & New York, Palgrave Macmillan Publications.

Mitchell, Lincoln (2009). *Georgia's Story: Competing narratives since the war*. Artikel i august / september udgaven af Survival. The International Institute for Strategic Studies (IISS).

Mouritzen, Hans (1999). *At forklare international politik*. 1. udgave. København, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Munch, Simon (2009). *USA: Rekord højt statsunderskud*. Artikel hentet 13. juli 2010 fra: <http://npinvestor.dk/nyheder/usa-rekord-hoejt-statsunderskud-194570.aspx>

Møller, Karsten Jakob (2008). *Fra kaos til Putin. Brudstykker af det moderne Ruslands historie*. 1. udgave. København, JP / Politikens Forlagshus A/S.

Møller, Karsten Jakob (2010a). *Personligt interview foretaget 10. marts 2010* ved Dansk Institut for Internationale Studier. Hele interviewet fremgår af bilag 3.

Nielsen, Ole Bang (2009). *Europa og Obama – En ensidig forelskelse?* Artikel hentet 2. juli 2010 fra: <http://www.berlingske.dk/verden/europa-og-obama-en-ensidig-forelskelse>

OSCE (2008). Press release: *OSCE Parliamentary Assembly will not observe Russian election*. Hentet 2. februar 2010 fra: <http://www.osce.org/item/29602.html>

Ovesen, Hanne (1999). *Putins jernhårde greb*. Artikel Aktuelt. Hentet fra 11. april 2010 fra: www.aktuelt.dk/artikel-id/Z5145586.ece

Paldam, Martin (2002). *Udviklingen I Rusland, Polen og Baltikum – Lys forude efter ændringen af det økonomiske system*. 1. udgave. Århus University Press.

Pedersen, Karin Hilmer (2001). *Rusland og retssamfundet*. Artikel hentet 4. april 2010 fra: <http://www.tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=92765>

Perovic, Jeronim, Orttung, Robert W. og Wenger Andreas (2009). *Russian energy power and foreign relations – Implications for conflict and cooperation*. 1. udgave. Abingdon, Routledge (Taylor & Francis Group).

Poulsen-Hansen, Lars P. (2004). *Europa efter udvidelsen – Ingen har fred længere, end hans nabo vil – EU's nye naboer mod øst*. Publikation, Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS).

Prasz, Line (2009). *Georgien startede selv krigen mod Rusland*. Artikel hentet 23. april fra: <http://politiken.dk/udland/article799865.ece>

Prozorov, Sergei (2006). *Understanding conflict between Russia and the EU - The limits of integration*. 1. udgave. Hampshire & New York, Palgrave MacMillan.

Regling, Klaus (2007). *Quarterly report on the Euro area*. Volume 6, nr. 3 2007. Hentet 8. maj 2010 fra: http://ec.europa.eu/danmark/documents/alle_emner/finanser/071004_euro3-07.pdf

Reynolds, Paul (2008). *New Russian world order: the five principles*. BBC world affairs 1. september 2008. Hentet fra: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7591610.htm>

Ringmose, Jens & Rynning, Sten (2009). *NATO's næste strategiske koncept: Globalt engagement eller Artikel 5?* Dansk Institut for Internationale Studier. DIIS Brief marts 2009.

Ritzau (2010). Artikel gengivet i Jyllandsposten. *Rusland drejer udenrigspolitik mod vest*. Hentet 22. maj 2010 fra: <http://jp.dk/udland/europa/article2065381.ece>

Ritzau / NJ (2010). Artikel gengivet i Nordjyske. *Fogh kæmper mod gamle fjendebilleder*. Hentet 11. maj 2010 fra: <http://nordjyske.dk/udland/forside.aspx?ctrl=10&data=3%2C3553597%2C5%2C4>

Rosefielde, Steven (2005). *Russia in the 21st century – The prodigal superpower*. 1. udgave. Cambridge, Cambridge University Press.

- Ryborg, Ole Vigant (2008). *Milliardinvesteringer skal gøre EU-strøm CO2 fri*. Hentet 23. Maj 2010 fra: <http://www.emu.dk/gsk/internationalt/eu/spil/energi-investeringer.pdf>
- Sakwa, Richard (2008). *Putin – Russia's choice*. 2. udgave. London & New York, Routledge, Taylor & Francis Group.
- Schafer, Sarah (2009). *Medvedev grants interview to anti-Kremlin newspaper*. Hentet 13. februar 2010 fra: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/04/15/AR2009041502532.html>
- Shevtsova, Lilia (1999). *Yeltsin's Russia – Myths and Reality*. 1. udgave. Washington, The Brooking Institution Press.
- Shevtsova, Lilia (2008). *Think again – Vladimir Putin*. Artikel i januar / februar 2008 udgaven af Foreign Policy.
- Skak, Mette (2008). *Rusland og Vesten efter krigen i Georgien*. Artikel i udgave nummer 3 / 2008 af Udenrigs. Det Udenrigspolitiske Selskab.
- Skov, Henrik (2009). *Russisk skatteadvokat dør i fængsel*. Artikel hentet 7. marts 2010 fra: <http://epn.dk/international/article1890453.ece>
- Slade, Gavin (2005). *Deconstructing the Millenium manifesto: The Yeltsin-putin transition and the rebirth of ideology*. Artikel hentet 23. marts 2010 fra: http://www.sras.org/deconstructing_the_millennium_manifesto
- Slapentokh, Vladimir (2009). *Russian Anti-Americanism*. Hentet 22. maj 2010 fra: <http://www.nytimes.com/2009/10/06/opinion/06iht-edshlapentokh.html>
- Smith, Martin A. (2006). *Where is NATO going?* 1. udgave. London & New York, Routledge (Taylor & Francis Group).
- Sprüds, Andris & Rostoks, Toms (2009). *Energy – Pulling the Baltic Sea region together or apart?*. 1. udgave. Latvian Institute of International Affairs, Zinatne Publishing.
- Staub, Jørgen (2005). *Milliardæren der ikke makkede ret*. Hentet 13. marts 2010 fra: <http://www.berlingske.dk/kultur/milliardaeren-der-ikke-makkede-ret>
- Staub, Jørgen (2007). *Siloviki versus liberal-technocrats – The fight for Russia and its foreign policy*. Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS). Report 2007:9.
- Stott, Michael (2010). *Russia corruption “may force Western firms to quit*. Artikel hentet 2. maj 2010 fra: <http://www.ibtimes.com/articles/20100316/russia-corruption-may-force-western-firms-quit.htm>

- Sweeney, John (2000). *Take care Tony, that man has blood on his hands*. Hentet 25. januar 2010 fra: <http://www.guardian.co.uk/world/2000/mar/12/chechnya.johnsweeney>
- Sørensen, Rasmus Bo (2009). *Den russiske lejrdannelse*. Historik, Information 2. september 2009. Hentet fra: <http://www.information.dk/202319>
- Talbott, Strobe (2009). *Opening Gambit – Dangerous Leviathans*. Foreign Policy maj / juni 2009.
- The Economist (2000). *Putin versus the oligarchs*. Hentet 6. marts 2010 fra: <http://esc-web.lib.cbs.dk/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=3218818&site=ehost-live&scope=site>
- Transparency International (2009). *The Corruption Perceptions Index (CPI)*. Hentet fra: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009/cpi_2009_table
- UM (2007). *EU's forhold til Rusland*. Artikel fra Danmarks Udenrigsministerium. Hentet 28. april 2010 fra: <http://www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/LandeOgRegioner/Europa/Rusland/EUsForholdTilRusland/EUsForholdTilRusland.htm>
- Volk, Jevgenij (2000). *Ruslands udenrigspolitik og forholdet til NATO og EU*. Atlantsammenslutningen – På sporet europæisk sikkerhed, København Ø, december 2000.
- Waltz, Kenneth (1979). *Theory of International Politics*. 1. Udgave. New York, McGraw-Hill Inc.
- White, Stephen (2008). *Politics and the ruling group in Putin's Russia*. 1. udgave. Hampshire & New York, Palgrave MacMillan Ltd.
- White, Gregory L. (2010). *Russia – In internal report, signals shift toward U.S.* Hentet 15. maj 2010 fra: <http://online.wsj.com/article/SB20001424052748703565804575238291897667152.html>
- Wæver, Ole (2007). *Groggy – Putins plets kud rammer USA's ømme punkt*. Debat : International kommentar. Politiken 14. februar 2007: Hentet 11. marts 2010 fra: <http://politiken.dk/debat/kommentarer/internationalkommentar/article244836.ece>
- Åslund, Anders (2007). *Ruslands nabopolitik: Hovmod og fald*. Artikel i udgave 1 / 2007 af Udenrigs. Det Udenrigspolitiske Selskab.
- Åslund, Anders & Kuchins Andrew (2009). *The Russia balance sheet*. 1. udgave. Washington, DC, Peterson Institute for International Economics / CSIS

Bilag 1. Ruslands rørledningsnet gennem Ukraine:

Bilag 2. Nabucco, North- og South stream rørledningsnettet:

PROJECTED ROUTES OF NORD STREAM, NABUCCO AND SOUTH STREAM PIPELINES

Bilag 3. Internetkilder / interviews
(se vedlagte Cd-rom):